



T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı

2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE 2017
SOSYALBİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI TASLAĞI'NIN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(BURDUR İLİ ÖRNEĞİ)

Hatice GÜLER
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait KORKMAZ

Burdur, 2018

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı

**2005 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI VE 2017
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI TASLAĞI'NIN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(BURDUR İLİ ÖRNEĞİ)**

Hatice GÜLER
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait KORKMAZ

Burdur, 2018



**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY
FORMU**

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 09.11.2018 tarih ve 2018-260/8 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 30.11.2018 tarihinde savunma sınavı yapılan Hatice GÜLER' in **"2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği)"** konulu tez sunumu çalışması İlköğretim Anabilim Dalında Yüksek Lisans bitirme tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait KORKMAZ

(Tez Danışmanı)

ÜYE : Prof. Dr. Osman YILMAZ

ÜYE : Prof. Dr. Mithat AYDIN

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 09.../11.../2018 tarih ve 260.../...8... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM SAYFASI

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

[] Tezin tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezimin sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Hatice GÜLER

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimde her konuda destek ve yardımlarını gördüğüm değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait KORKMAZ'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarımı titizlikle inceleyerek olumlu katkılarda ve önerilerde bulunan hocam Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Görüşme sorularını hazırlamamda yardımcı olan ve yönlendirme yapan hocam Dr. Öğr. Üyesi Kenan DEMİR'e ve Dr. Öğr. Üyesi Esra ÇAKAR ÖZKAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan aileme sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hatice GÜLER

Burdur-Kasım-2018

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği)

(Yüksek Lisans Tezi)

Hatice GÜLER

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 5, 6, 7. sınıfların müfredatlarında kullanılan 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının vizyon, temel yaklaşımlar, temel öğeler gibi çeşitli alanlarda meydana gelen değişimlerini tespit etmektir. Her iki programda oluşan bu değişimleri öğretmen görüşleri aracılığı ile ortaya koymaktır.

Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. Veri toplama aracı olarak, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ele alınarak doküman analizi yapılmıştır. 2017-2018 öğretim yılında Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile görüşme yapılarak bilgiler toplanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre genel olarak 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının daha çok sadeleştirildiği, kazanım sayılarının azaldığı fakat kazanımların ifade edilmesinde uzun cümlelerin kullanıldığı, değerlendirme yöntemleri ile ilgili herhangi bir değişiklik yapılmadığı gibi sonuçlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Program, 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı.

Sayfa adedi: 88

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait KORKMAZ

**2005 Drafting Social Studies Curriculum and 2017 Social Studies Curriculum
according to Teachers' Opinions (Burdur Province Case)**

(Master Thesis)

Hatice GÜLER

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the changes in the 2005 social studies curriculum used in the curricula of the 5th, 6th and 7th grades and the changes in the 2017 social studies curriculum in various fields such as draft, vision, basic approaches and basic elements. The aim of the course is to reveal these changes in both programs through teacher views.

This study is a qualitative research. Interview and document analysis method were used as data collection tool. 2005 social studies curriculum and 2017 social studies curriculum program were discussed and document analysis was done. In the 2017-2018 academic year, information was gathered by interviewing social studies teachers working in Burdur.

According to the results of the study, it was determined that the 2017 social studies curriculum draft was more simplified, the number of gains decreased but long sentences were used to express the gains, and no changes were made to the assessment methods.

Key Words: Program, 2005 Social Studies Curriculum, 2017 Social Studies Curriculum Draft.

Page Number: 88

Supervisor: Assistant Professor Mehmet Sait KORKMAZ

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.2.1. Araştırmanın Alt Problemleri.	2
1.3. Araştırmanın Amacı	2
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Varsayımlar	4
BÖLÜM II.....	5
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Sosyal bilgiler Nedir?	5
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları.	6
2.1.3. Dünya'da Sosyal Bilgilerin Yeri.	7
2.1.4. Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Yeri.	8
2.1.5. Osmanlı’dan Cumhuriyete Eğitime Kısa Bir Bakış.....	9
2.1.5.1. Osmanlı Devleti Döneminde Eğitim.....	9

2.1.5.2. Cumhuriyet Döneminde Eğitim.....	10
2.1.6. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde İlköğretim Okullarının Eğitim Programları	10
2.1.6.1. 1926 Yılı İlk Mekteplerin Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri....	12
2.1.6.2. 1930 Yılı İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri	14
2.1.6.3. 1936 Yılı İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri	14
2.1.6.4. 1968 Yılı İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri	16
2.1.6.5. 1975 Yılı İlkokul Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri	17
2.1.6.6. 1997 Yılı İlköğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri.	18
2.1.6.7. 2005 Yılı İlköğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Dersleri.	20
2.1.6.8. 12 Yıllık Zorunlu Eğitim ve Sosyal Bilgiler Dersleri (2012)	23
2.1.6.9. 2017 Yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı	26
2.2. İlgili Araştırmalar	27
BÖLÜM III	30
YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırma Modeli.....	30
3.2. Çalışma Grubu.....	30
3.3. Veri Toplama Araçları.....	30
3.4. Verilerin Analizi.....	31
BÖLÜM IV	32
BULGULAR VE YORUM.....	32
4.1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nda Kazanım ve Hedef Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?	32
4.2. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nda İçerik Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?	37

4.3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nda Eğitim Durumları (Öğretme-Öğrenme) Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?.....	40
4.4. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nda Sınama Durumları (Değerlendirme) Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?.....	43
BÖLÜM V	45
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	45
5.1. Sonuç ve Tartışma	45
5.2. Öneriler.....	49
KAYNAKLAR	50
EKLER.....	55
Ek-1. Araştırma İzin Belgeleri	56
Ek-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	60
Ek-3. 2017 Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı	62

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1 Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Zorunlu Eğitim.....	11
Tablo 2 1926 Yılı İlkokullar İçin Hazırlanmış Müfredat Programı.....	12
Tablo 3 1926 Yılı İkinci İlkokul Programı.....	13
Tablo 4 1936 Yılı İlkokul Programı.....	15
Tablo 5 1968 Yılı İlkokul Programı.....	17
Tablo 6 1975 Yılı Temel Eğitimin Birinci Kademesi Haftalık Ders Sayısı Çizelgesi.....	18
Tablo 7 1997 Yılı İlkokul Programı.....	20
Tablo 8 2005 Yılı İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	22
Tablo 9 2010-2011 Yılı İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi.....	25

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıklar ve varsayımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmanın konusu ilköğretim okullarında kullanılan “2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği)” dir. Bilgi toplumunun yaşandığı günümüzde hayatımızın bütün alanına teknoloji girmiştir. Bu nedenle çocuklarımız ve yetişkinler, bu bilgi ve teknoloji çağının gerektirdiği kolaylıklardan faydalanmaktadır. Artık eğitim kurumlarımızda teknoloji ile birlikte bireyler hem toplumun bir parçası hem de etkin vatandaşlar olarak yetiştirilmektedir (Akgün, Yılmaz ve Seferoğlu, 2011).

Gençleri gelecek hayatlara etkili bir şekilde hazırlamak için tüm öğretim programlarında bir yenileme çabasına girilmiştir. Bu çalışmalar yapılırken ulusal ve uluslararası alanda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar örnek alınmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programının hazırlanması aşamasında öğrencileri değişen dünyaya ayak uydurma ve ihtiyaçlarını karşılama amacı ön planda tutulmuştur (Talim Terbiye Kurulu, 2017).

Buna göre, çağın gereklerine uyum sağlayabilmek ve etkin bireyler yetiştirebilmek için ilk kez 2015 yılında sosyal bilgiler öğretim programı taslağı yayımlanmıştır. 2015 yılında yayımlanan bu programın bazı alanlarında değişiklikler yapılarak 2017 yılında ikinci kez yayımlanmıştır. Bu programda vizyon, temel yaklaşımlar, temel öğeler, beceriler, değerler gibi çeşitli alanlarda yeniden düzenlemeler yapıldığı tespit edilmiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının farklı özellikler taşıyor olması bir problem durumu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, her iki programın incelenmesi gerektiği ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini; “2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Araştırmanın alt problemleri. Bu çalışmada şu alt problemlere cevap aranmıştır.

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının kazanımlar ve hedefler yönünden farklılıkları nelerdir?
2. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının içerik yönünden farklılıkları nelerdir?
3. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının eğitim durumları (öğretme-öğrenme) yönünden farklılıkları nelerdir?
4. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının sınav durumları (değerlendirme) yönünden farklılıkları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Yapılmış olan “2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği)” isimli araştırmanın ana amacı; 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını incelenmek ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının 2005 sosyal bilgiler programına göre zayıf ve güçlü yönlerini belirlemektir. Bu ana amacın yanı sıra araştırmanın diğer alt amaçları şu şekildedir;

1. Öğretmenlerin, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili, *kazanımlara ve hedeflere* yönelik görüşlerini belirlemek,
2. Öğretmenlerin, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili, *içeriğe* yönelik görüşlerini belirlemek,

3. Öğretmenlerin, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili, *eğitim durumlarına (öğretme öğrenmeye)* yönelik görüşlerini belirlemek,
4. Öğretmenlerin, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili, *sınama durumlarına (değerlendirmeye)* yönelik görüşlerini belirlemektir.

Yukarıda verilen amaçlara ulaşabilmek için bu çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler şu şekildedir;

1. Birinci bölümde, sosyal bilgiler dersi ile ilgili kısa bir açıklama, araştırmanın amacı, önemi, problem durumu ve alt problemler yer almaktadır.
2. İkinci bölümde, Dünya’da ve Türkiye’de sosyal bilgilerin yeri, Osmanlı’dan cumhuriyete eğitim sistemleri ve sosyal bilgiler dersleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.
3. Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.
4. Dördüncü bölümde, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere göre bir tespiti varılmıştır.
5. Beşinci bölümde, çalışmadan elde edilen bulgularla sonuçlar açıklanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

1.4. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler öğretim programları öğrencilere, bir birey olarak doğru kararlar alabilmeleri, yaşamın her alanına katılım sağlayabilmeleri, başına gelen herhangi bir sorun karşısında çözüm yolları üretebilmeleri açısından fayda sağladığı için önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili inceleme yapılarak programların zayıf ve güçlü yönlerinin tespit edilmesi, 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının geçerliliğini ve güvenilirliğini artıracak için bu çalışma önemli olarak görülmektedir. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenlerinin her iki program hakkında görüşlerinin belirlenmesi, 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının

uygulanırlığı açısından bir dönüt niteliği taşıdığı için önemli olduğu düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- ✓ 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile,
- ✓ 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile,
- ✓ Yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlar göz önünde bulundurulmuştur.

- ✓ 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının karşılaştırılmasına yönelik yapılan çalışmada, her iki programın benzerlik ve farklılıklarını tespit etmek için betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu araştırma modeli söz konusu programların benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkartılmasında yeterli kaynak sağlayacağı varsayılmıştır.
- ✓ Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşme sorularına verilen cevaplar, "2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur İli Örneği)" çalışmasının problem durumunu açıklamada, yeni verilerin araştırılması için kaynak sağlayacağı varsayılmıştır.
- ✓ Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme sorularını samimi ve içten bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır.
- ✓ Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağına karşı ilgilerinin eşit olduğu varsayılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Sosyal bilgiler nedir? Sosyal bilgilerin tanımı ilk defa 1916'da Amerika'da Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre sosyal bilgiler: “Mevzu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilatına ve takâmülüne ve bu içtimaî birliklerin bir uzvu olması dolayısı ile insana dair bilgiler, sosyal bilgilerdir” şeklinde tanımlanmıştır. Sonraları bu ders, eğitim programlarında bir disiplin olarak yer almıştır (Köstüklü, 2006, s.9).

Sosyal bilimler konularını doğadan, insanların doğa ile arasındaki ilişkiden almaktadır. Sosyal bilimlerin konularına; tarih, coğrafya, hukuk, ekonomi, psikoloji, antropoloji... gibi bilim dalları girmektedir. Bu bilim dalları da kendi alt sınıflarına ayrılır. Örneğin, coğrafya biliminin fizikî coğrafya, beşerî coğrafya, siyasî coğrafya şeklinde ayrıldığı gibi diğer bilim dalları da kendi alt sınıflarına ayrılabilir (Sönmez, 2013). Buna göre, sosyal bilimler konularını doğadan ve insanlardan alır. Sosyal bilim dalları kendi alt kategorilerine ayrılarak sınıflandırılabilir.

Kişilerin gereksinim duyduğu bilgi, sosyal ve beşerî bilimler ile diğer bilimlerden güncel olayların gözlemlenmesiyle ve bireylerin ihtiyaçlarının analiz edilmesiyle elde edilir. Birey ve toplum arasında devam eden bu döngü, sosyal bilgilere yüklenmiş bir görevdir (Öztürk, 2012). Demokrasi ile yönetildiğimiz toplumumuzda sosyal bilgiler kişilerin demokrasiye karşı eğilimlerini artırır, düşünme becerilerini geliştirir. Bu durum, kişilerin birbirlerine karşı dürüst, anlayışlı davranmalarını sağlar. Sosyal bilgiler dersleri, öğrencilere kişiler arası adalet, eşitlik ve değerlere karşı saygı bilincini aşılar. Sosyal bilgiler derslerinin, Türk toplumunun refahını ve mutluluğunu artırmak, birlik ve bütünlük içinde yaşayan bir toplum oluşturmayı hedeflemek gibi ulusal hedefleri de vardır (Öztürk, 2012).

Buradan anlaşıldığı gibi sosyal bilgiler hakkında ilk olarak kapsamlı çalışma yapan devlet Amerika Birleşik Devletleri'dir. Sosyal bilgiler bir disiplin olarak kabul

edilmesinden sonra zamanla başka ülkelerin müfredatlarında da yer almaya başlamıştır. Sosyal bilgiler dersleri hakkında yapılan çalışmalarda bu dersin önemi çeşitli şekillerde vurgulanmıştır. Bu nedenle, sosyal bilgiler dersleri öğrencileri hayata hazırlayan, hayatta karşılaşacakları durumlar hakkında önceden fikir sahibi olmalarını önemseyen, bireyin mutluluğu ve özgürlüğü için gerekli eğitimi sağlayan bir disiplin olduğu sonucuna varılabilir.

2.1.2. Sosyal bilgiler öğretiminin amaçları. Sosyal bilgiler derslerinin hedeflediği amaçlara ilişkin bazı görüşler şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Sosyal bilgilerin en önemli amacı demokratik yaşama inanan, demokrasiyi seven ve toplum içerisinde demokratik ödevlerini yerine getiren vatandaşlar yetiştirmektir (Karagözoğlu, 1966).
- ✓ “Sosyal Bilgiler öğretimi, demokratik vatandaşlık anlayışını benimsemiş, bireysel farklılıklara saygı, adalet, eşitlik, sorumluluk ve işbirliği gibi değerleri geliştirmeyi amaçlamaktadır” (Safran, 2008, s.15).
- ✓ “Genelde tüm eğitim uygulamalarının özelde ise sosyal bilgiler eğitiminin bireylere demokratik değer, tutum ve inanç kazandırma, sahip oldukları değerlerin farkına varma ve bunların diğer insanlarla etkileşimlerine etkisinin bilincine varmalarını sağlama sorumluluğu bulunmaktadır” (Doğanay, 2009, s. 230).
- ✓ Sosyal bilgiler eğitiminin en önemli amaçları arasında öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde öğrendikleri kazanımları hayatlarında da uygulayabilmeleri yer almaktadır. Bu nedenle öğrencilere verilen eğitim sırasında kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri çok önemlidir. Çünkü bu amaçların gerçekleşmesi düzgün çalışma ve doğru tekniklerin kullanımına bağlıdır (Yapıcı, 2015).
- ✓ Bireyler toplumda karşılaştıkları güçlüklerle karşı hazırlıklı olmalıdırlar. Bu nedenle okullarda eğitimi verilen sosyal bilgiler dersleri, öğrencilerin güçlüklerle baş etmesine yardımcı olan, yol gösterici bir disiplindir. Sosyal bilgiler dersleri bireyleri topluma hazırlar, bireylerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesini amaçlamaktadır (Akdağ, 2009).
- ✓ Sosyal bilgiler dersleri öğrencilere ‘toplumsal kişilik’ kazandırmayı önemsemektedir. Yani topluma uyumlu birer vatandaş haline getirmektedir. Bu

yüzden sosyal bilgiler dersinin öğretim programı, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlanmalıdır (Aykaç, 2007).

Bu tanımlardan hareketle sosyal bilgiler, kişiye bir vatandaş olarak hak ve ödevlerini yerine getirme, başkalarına karşı sorumluluklarının farkına varma ve demokrasi bilinciyle yaşama imkânı sunan bir disiplindir şeklinde tanımlanabilir. Sosyal bilgiler dersleri kişiye, toplumda meydana gelen olaylar ile ilgili ayna tutabilir. Bu nedenle aniden ortaya çıkan olaylar karşısında deneyimli bireyler olarak hareket edebilen öğrenciler yetişebilir.

2.1.3. Dünya'da sosyal bilgilerin yeri. İlk insanların doğanın çetin şartlarına alışması ve toplumsal kurallara uyum sağlaması uzun dönemlerini almıştır. İnsanların topluma ve doğaya karşı alışkanlıklarının oluşmasını sağlayan kavramlar, sosyal bilgiler eğitimi ile kazanılmıştır. Yani buradan, sosyal bilgiler eğitiminin insanlığın doğuşu kadar eski bir bilim olduğu anlaşılmaktadır (Sönmez, 2013).

Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1892 yılında Amerika Birleşik Devleti'nde Millî Eğitim Konseyi'nin toplanması ve konseyde bu alanda görüşler ileri sürülmesi ile başlamıştır. Millî Eğitim Konseyi insanların zihninde millî toplum anlayışını oluşturmak için sosyal bilgileri resmen bir ders olarak kabul etmiştir. Sosyal bilgiler dersinin programı; tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve daha sonra toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlemeler yapılmıştır (Güngördü, 2001).

Buna göre, sosyal bilgiler derslerinin bir bilim olarak kabul edilmesi uzun dönemleri aldığı düşünülebilir. Amerika Birleşik Devlet'lerinde bir disiplin olarak ortaya çıktıktan sonra, sosyal bilgiler derslerinin bir felsefesinin oluşturulduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonra beklentiler ve ihtiyaçlar karşısında sosyal bilgiler derslerinin bazı konuları ve işleniş ile ilgili yenilik hareketleri yapıldığına ulaşılabilir.

Dünya üzerinde meydana gelen siyasal, sosyal meselelerden ve farklı eğitim politikalarından dolayı sosyal bilgiler, önce Amerika Birleşik Devleti'nde daha sonra diğer ülkelerde gelişme göstermiştir. Sosyal bilgiler eğitimi insanlara, birbirleriyle olan ilişkilerini geliştirme, çevresini, ülkesini ve kendi ülkelerinin dünya üzerindeki konumunu anlamlandırabilme gibi çeşitli fırsatlar tanımaktadır (Kan, 2010). Sosyal

bilgiler dersleri dünyada meydana gelen siyasal politikalardan etkilenen bir bilim alanı olmuştur. Bu nedenle, zaman ve olaylar karşısında öğrencileri hayata hazırlayarak önemli katkılarda bulunabilir.

2.1.4. Türkiye’de sosyal bilgilerin yeri. Türkiye’de sosyal eğitim ile ilgili ilk çalışmaların zeminini 2. Meşrutiyet döneminde yapılan etkinlikler oluşturmaktadır. 2. Meşrutiyet’ten önce tarih, coğrafya ve din eğitimi ile sağlanan sosyal eğitime vatandaşlık alanında çalışmalar eklenmiştir. Böylece devletin ideolojik meselelerini de konu alan, vatandaşlık alanında bir ders programa girmiştir (Üstel, 2004).

1926 yılında Türkiye’de, sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili sosyal bilgilerin kapsamına giren diğer disiplinlerde yenilikler yapılmıştır. Ancak sosyal bilgiler öğretimi ve diğer disiplinlerin öğretimi alanında yapılan en önemli değişiklik 2005 yılında olmuştur. 2005 yılı öncesi eğitim programları davranışçı eğitim anlayışını benimserken 2005 yılı sonrası eğitim politikaları yapılandırmacı eğitim anlayışını benimsemiştir. Bu program, öğrencilere yaparak yaşayabilme ve öğrenirken uygulayabilme imkânı sunmaktadır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Buradan anlaşılanlara göre 2. Meşrutiyet döneminde yapılan eğitim çalışmalarının zemininde sosyal bilgiler dersleri yer almıştır. Bu dersin, devletin yetiştirmek istediği insan modelini gösteren bir ders olduğu düşünülebilir. Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler dersi alanında yapılan en önemli çalışma 2005 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, bu oluşturmacı eğitim anlayışının araştıran, inceleyen, aktif bireyler yetiştirilmesine özen gösteren bir çalışma olduğu sonucuna varılabilir.

Sosyal bilgiler adı ile ilgili yapılan çalışmalar ilk defa 1960’lı yıllarda başlamıştır. İlk olarak 1968 yılı ilköğretim programında “Sosyal Bilgiler” adını almış, daha sonra 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler derslerinin eğitimi verilmiştir. Sosyal bilgiler programı, yıllar geçtikçe bazı dönemlerde kesintilere uğramış olsa bile ortaokul ve ilköğretim okullarında 6, 7 ve 8. sınıflarda eğitimi vermeye devam etmiştir (Öztürk, 2012). Sosyal bilgiler; tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi derslerini içermektedir. İlk olarak 1968 yılında programda yer almaya başlayan sosyal bilgiler dersinde daha sonra 1985, 1997, 2000, 2005, 2015 ve 2017 yıllarında yenilik ve düzenlemeler yapılmıştır (Kan, 2010).

Buna göre, farklı ülkelerde 1900'lü yılların ilk çeyreğinde sosyal bilgiler derslerinin eğitimi verilmeye başlanmıştır. Türkiye'de ise 1968 yılında ilk defa müfredatta yer almıştır. O dönemde sosyal bilgiler dersleri ile ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

Bu program;

- 1.Yurttaşlık görev ve sorumlulukları yönünden amaçlar;
- 2-Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden amaçlar;
- 3- Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden amaçlar ve
- 4-Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek olmak üzere toplam 28 genel amaç bulunmaktadır. Bu amaçlarda en çok vatandaşlığa vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Vatandaşlıktan sonra sırasıyla coğrafya, vatandaşlık ve tarih, tarih ile vatandaşlık ve coğrafya temaları kapsamında değerlendirilen içeriğin yer aldığı ortaya çıkmıştır (Kaymakçı ve Akpınar, 2012, s. 611).

Burada görüldüğü gibi, sosyal bilgiler derslerinin çeşitli amaçları bulunmaktadır. Öğrencilerin iyi vatandaş olarak büyümesi ve bir birey olarak topluma katkı sağlamasını gerektiren amaçlar olduğu düşünülmektedir. Sosyal bilgiler dersleri bu amaçlarını vatandaşlık, tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilim disiplinleri ile sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

2.1.5. Osmanlı'dan cumhuriyete eğitime kısa bir bakış. Bu bölümde Osmanlı devleti zamanında eğitim ve cumhuriyet döneminde eğitim hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

2.1.5.1. Osmanlı devleti döneminde eğitim. Beylikler döneminde çok sayıda medrese, mektep, kütüphane yaptırılmıştır. Bu dönemde; arapça, farsça, tıp, matematik, tasavvuf gibi pek çok alanda eserler Türkçeye çevrilmiştir. Nitekim bu durum Osmanlı devleti zamanında da devam etmiştir. Medrese, mektep kütüphane gibi kurumlar, daha sonra Osmanlı devletinin eline geçerek uzun yıllar boyunca işlevlerini devam ettirmişlerdir (Akyüz, 2015). Osmanlı devletinde ve Osmanlı devleti öncesinde var olan beylikler döneminde eğitime önem verilmiştir. O dönemde yaptırılan medrese, mektep, kütüphane gibi kurumlar ve bazı yabancı eserlerin Türkçeye çevrilmesi bunun bir kanıtı olarak düşünülebilir.

2.1.5.2. Cumhuriyet döneminde eğitim. Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemlerde vatandaşların eğitime, özellikle de halk eğitime büyük önem verilmiştir. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) kanununun çıkarılması ile camiler, medreseler, tekke ve zaviyeler, sıbyan mektepleri gibi kurumlar kapatılmış, bütün eğitim kurumları bir araya toplanmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk öğretmeni Mustafa Kemal Atatürk'tür. O eğitime büyük önem vermiş, eğitimle ilgili çalışmalar yürütmüştür (Akyüz, 2015).

Cumhuriyet'in ilanı ile devlet, eğitimli birey sayısını arttırmak için yeni düzenlemeler getirmiştir. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat (Öğrenim Birliği) kanununun yürürlüğe konulmasıyla, eğitimin sembolü ilköğretimde medrese ve mekteplere karşılık "okul", yükseköğretimde ise medreselere karşılık "Darülfünun (Üniversite)" olmuştur (Aksoy ve Aslantaş, 2010).

Buna göre cumhuriyetin ilanıyla eğitime verilen önem artırılmıştır. Cami, medrese, tekke ve zaviye, sıbyan mektepleri gibi çeşitli eğitim kurumları bir araya toplanmıştır. Medrese ve mektep gibi kurumlar yerine okullar yaptırılmıştır. Yükseköğretimde ise medreseler yerine üniversiteler yaptırılmıştır.

2.1.6. Türkiye cumhuriyeti döneminde ilköğretim okullarının eğitim programları. 1924 yılında ilköğretim okullarının süresi 5 yıl olarak kabul edilmiştir. 1973 yılında yayımlanan bir kararname ile 5 yıl olan ilköğretim okulları 8 yıla çıkarılmıştır. Bunun sonucunda ilkokul iki kademeye ayrılmıştır. Öğrencilerin eğitimlerini devam ettirdiği ilk 5 yıllık süre eğitimin birinci kademesi, ikinci 3 yıllık süre eğitimin ikinci kademesi olarak belirtilmiştir. 8 yıllık eğitimini bitiren öğrencilere ortaokul diploması verilmiştir (Cicioğlu, 1985).

Tablo 1.

Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Zorunlu Eğitim

1824	Ergenlik çağına kadar sıbyan okullarına devam mecburiyeti getirildi.
1827	Dört yıl sıbyan mektebi + iki yıl Rüştîye zorunluluğu getirildi.
1860	Sıbyan mektebi süresi dört yıl, iki yıl Rüştîye de zorunludur.
1913	Zorunlu öğretimin tekrar altı yıla çıkarılması kararına varıldı.
1921	Zorunlu eğitim dört yıla indirildi. İsteyen bir yıl daha okuyabilir.
1923	Zorunlu eğitimin süresi beş yıla çıkarıldı.
1973	Sekiz yıllık eğitime geçme kararı alındı. Deneme uygulamalarına başlandı.
1997	Tüm yurttaki sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitime geçildi.

Kaynak: Gündüz, M. (2011), Zorunlu ve kesintisiz eğitimin kısa tarihi. *Eğitime Bakış Dergisi*, (21), 3-10.

Tablo 1’de Osmanlı devleti ve Türkiye cumhuriyeti döneminde zorunlu eğitim ile ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Burada zorunlu eğitim ve eğitim süreleri ile ilgili ilk olarak 1824 yılında getirilen karar yer almıştır. 1824 yılından 1997 yılına kadar eğitim kademlerinde zorunluluk süreleri ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. 1997 yılında yapılan değişiklikten sonra en son 2012 yılında zorunlu eğitim süresi ile ilgili yeni bir çalışma gündemde yer almıştır.

Türkiye’nin modernleşme sürecinin başlangıcı ile birlikte Türkiye devletinin idarecileri ilköğretim sistemi ile ilgili çalışmalar yapmışlardır. Okullarda öğrencilerin geçmişini, çevresini, kendi hak ve hukuk kurallarını öğrendiği dersler okutulmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda tarih, coğrafya, yurt bilgisi gibi dersler başta olmak üzere ulus devlet çalışmaları yapılmıştır. Tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri daha sonraki süreçlerde “Sosyal Bilgiler” adı altında birleştirilmiştir. İlkokullarda ise bu dersler “Hayat Bilgisi” derslerinin kapsamında verilmiştir (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012). Buna göre, cumhuriyetin kurulduğu günden bu yana sosyal bilgiler dersleri ve bu dersin konuları ile ilgili çeşitli düzenlemeler ve değişiklikler yapıldığı sonucuna ulaşılabilir.

2.1.6.1. 1926 yılı ilk mekteplerin programı ve sosyal bilgiler dersleri. Bu dönemde sosyal bilgiler dersi kapsamında hayat bilgisi, tarih, coğrafya dersleri yer almıştır. Hayat bilgisi dersinin amacı toplumla iç içe olabilmek, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin önemini kavrayabilmek ve kavratabilmektir. Bu eğitimin verilmesine Türkçe, tarih ve coğrafya dersleri yardımcı olmuştur. 1926 yılı müfredat programında, öğretim yöntemleri ve öğretimde kullanılacak araç gereçler konusunda önemli kararlar alınmıştır. Bu dönemde 5. sınıfı bitiren öğrencilere Türkçe, tarih, tabiat-eşya, hesap-hendese (geometri), resim-el işi, jimnastik, musiki ve ev idaresi derslerinden sınav yapılmıştır (Ambarlı, 2010).

Bu dönemde ilkokul müfredatında yer alan ziraat, sağlık bilgisi, ahlâk sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinin konuları sosyal bilgiler dersinin kapsamına giren disiplinlerdir (Şahin, 2009). Buna göre, 1926 yılında yapılan değişikliklerle sosyal bilgiler dersinin kapsamına ziraat, sağlık bilgisi, ahlâk sohbetleri gibi dersler de girmiştir. Bu dersler öğrencilerin sosyal hayatlarını etkileyen, onlara yaşadıkları çevre ile ilgili bilgiler veren ve sağlık konusunda bilgiler edinmelerini sağlayan dersler olarak düşünülebilir.

Tablo 2.

1926 Yılı İlkokullar İçin Hazırlanmış Müfredat Programı

Öğleden Evvel Tedris Edilecek Dersler	Öğleden Sonra Tedris Edilecek Dersler
Kurân-ı Kerim	El işleri
Malûmatı Diniye	Ziraat
Mushâbat-ı Ahlâkiye	Yazı
Türkçe, Kıraat, Sarf ve Nahiv	Resim
Tarih	Musiki (Gına)
Hesap ve Hendese (Geometri)	Terbiye-i Bedeniyye
Eşya Dersleri	

Kaynak: Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tablo 2’de 1926 yılı ilkokullar için hazırlanmış müfredat programı yer almaktadır. Burada öğleden önce ve öğleden sonra eğitimi verilen derslere yer verilmiştir. 1926 yılı ilkokullar için hazırlanmış müfredat programında sosyal bilgiler isminde bir ders müfredatta yoktur. Ancak öğleden sonra eğitimi verilecek dersler arasında yer alan

ziraat, sağlık bilgisi, ahlâk sohbetleri ve yurttaşlık bilgisi, tarih ve coğrafya derslerinin konuları sosyal bilgiler dersinin konularını içerisine almaktadır.

1926 yılı ilkokul programı müfredatında Jhon Dewey'in üzerinde çalışmalar yaptığı yeni kavramlar vardır. Bu programda, “Hayat Bilgisi, Toplu Tedris, İş Okulu” kavramlarına yer verilmiştir. Bu yeni program ile öğrencinin gelişim sürecine de dikkat edilmiştir (Cicioğlu, 1985). Buna göre, Jhon Dewey'in yaptığı çalışmalarla öğrencilerin gelişimlerine ve yaşadıkları sosyal çevreye dikkat edildiği görülebilir.

2. Meşrutiyet döneminde “Tebadan Vatana Geçiş” adlı projede kıymete değer bir şekilde yer alan “Mulamat-ı Medine” dersinin adı değiştirilmiştir. Bu dersin adı “Malumat-ı Vataniye” olarak düzenlenmiştir. 1926 yılında ilkokul müfredatlarında bu dersin adı ise “Yurt Bilgisi” olarak yer almıştır (Öztürk, 2011).

O dönemde yurt bilgisi dersi köy çocukları için büyük önem arz etmiştir. Bu dersin amacı; çocuklara disiplinli bir eğitim vermek ve onları toplumun bir parçası haline getirebilmektir. 1926 yılında uygulanan eğitim programında yurt bilgisi dersinin yanında, tarih ve coğrafya dersleri 4. ve 5. sınıflara haftada ikişer saat olarak eklenmiştir (Öztürk, 2011). Buna göre, yurt bilgisi derslerinin özellikle köylerde yaşayan öğrencileri hayata hazırladığı, öğrenciler okullarda teorik olarak bilgileri öğrenirken evlerinde bunları uyguladıkları düşünülebilir.

Tablo 3.

1926 Yılı İkinci İlkokul Programı

DERSLER	1. Devre			2. Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	10	10	8	8
Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-
Hesap-Hendese (Geometri)	4	4	5	5	5
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Tabiat Dersleri	-	-	-	2	2
Eşya Dersleri	-	-	-	-	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Resim-Elişi	4	4	4	2	2
Musiki	2	2	1	1	1
Jimnastik	2	2	2	2	1
Yekün	26	26	26	26	26
(Ev İdaresi)	-	-	-	(1)	(1)
(Dikiş)	-	-	-	(1)	(1)

Kaynak: Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tablo 3’de 1926 yılı ikinci ilkokul programı yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi sosyal bilgiler derslerinin konuları ilkokulun 1. devresinde hayat bilgisi dersleri olarak verilmiştir. Hayat bilgisi dersleri 1, 2 ve 3. sınıflar için haftada 4 saat olarak programda belirlenmiştir. İlkokulun 2. devresinde ise sosyal bilgiler dersleri tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri kapsamında yer almıştır. Tarih ve coğrafya derslerinin 4 ve 5. sınıfta 2 saat olarak eğitimi verilmektedir. Yurt bilgisi dersinin ise 4. sınıflarda 2 saat, 5. sınıflarda 1 saat olarak verilmesi planlanmıştır.

2.1.6.2. 1930 yılı ilkokul programı ve sosyal bilgiler dersleri. 1930 yılı ilkokul programında sosyal bilgiler isminde bir ders müfredata konulmamıştır. Bunun yerine sosyal bilgiler derslerinin içeriğini oluşturan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi disiplinlerine rastlanmaktadır (Ambarlı, 2010).

Tarih derslerinde ilk insanlığın doğuşu, yaşayışı ve sosyal hayatları ile ilgili konular, İlk Türk devletleri ve yaşadıkları yerler öğrencilere okutulmuştur (Ambarlı, 2010). Coğrafya derslerinde öğrencilere Türkiye’nin coğrafi konumu, yaşadıkları çevre, denizler, kıtalar, göller, dağlar, ovalar gibi yeryüzü şekilleri öğretilmiştir. Coğrafya derslerinin anlatımında haritalar, atlaslar, küreler, resimler, kartpostallar ve diğer coğrafi değere sahip bazı eşyalar, materyal olarak kullanılmıştır (Ambarlı, 2010).

Buna göre tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri ile ilgili konular öğrencilere okutulurken materyal kullanımına özen gösterilmiştir. Coğrafya derslerinde harita, küre vb. gibi eşyalar kullanılmıştır. Bu nedenle, bu derslerde kullanılan araç ve gereçler dersin anlatımını kolaylaştıran somut eşyalar olabilir.

2.1.6.3. 1936 yılı ilkokul programı ve sosyal bilgiler dersleri. Cumhuriyet döneminde, 1929 yılında İlk Mektepler Talimatnamesi’nde amaç; çocuklara disiplinli bir eğitim vermek ve böylece onları ulusal topluma uyumlu hale getirmektir. Bu nedenle vatandaşlık görevleri üzerinde durulmuş ve bir ulusun nasıl kurulabileceği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. 1931 yılında ortaokulların ilk üç sınıfında haftada bir saat olmak üzere yurt bilgisi dersleri yer almaya başlamıştır. Daha sonra bu ders, 1937 yılında ortaokul 1. sınıflardan kaldırılmış, 2. sınıflarda ve 3. sınıflarda haftada ikişer saat olarak okutulmaya başlanmıştır (Öztürk, 2011).

1935 yılında tekrar bir komisyon toplanmıştır. İlk mektepler müfredat programında bazı değişiklikler yapılarak 1936 yılında “Yeni İlkokul Müfredat Programı” adı ile yürürlüğe girmiştir. Bu programda milli eğitimin amaçlarına ilk defa geniş ölçüde yer verilmiştir (Cicioğlu, 1985). Buna göre, yeni ilkokul müfredat programı ile programda önemli değişiklikler yapılmıştır. Programın isminin değiştirilmesinin yanı sıra bu programda ilk kez milli eğitimin amaçlarına yer verilmiştir.

1936 yılı programında ezberci eğitimden kaçmak için çalışmalar yapılmıştır. Öğrencilerin gözlem ve inceleme yaparak ulusal hedefler edinmeleri sağlanmıştır. Bu nedenle hayat bilgisi dersi ve bu dersin öğretimi ile ilgili farklı öğretim ilkeleri benimsenmiştir (Fer, 2005). Buna göre, 1936 yılında verilen eğitim öğretim esnasında öğrencilerin daha aktif olduğu çeşitli öğrenme yöntemleri uygulanmaya başlandığı söylenebilir.

Tablo 4.

1936 Yılı İlkokul Programı

DERSLER	1. Devre			2. Devre	
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Türkçe	10	7	7	6	6
Tarih	-	-	-	2	2
Coğrafya	-	-	-	2	2
Yurt Bilgisi	-	-	-	2	1
Tabiat Bilgisi	-	-	-	3	3
Aile Bilgisi	-	-	-	2	2
Hayat Bilgisi	5	6	7	-	-
Hesap-Hendese	4	4	4	4	5
(Geometri)	4	4	4	2	2
Resim-İş	-	2	1	1	1
Yazı	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	1	1
Cimnastik					
YEKÛN	26	26	26	26	26

Kaynak: Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tablo 4’de 1936 yılı ilkokul programı yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi sosyal bilgiler derslerinin konuları ilkokulun 1. devresinde hayat bilgisi dersi kapsamında verilmiştir. Hayat bilgisi dersi 1. sınıflar için haftada 5 saat, 2. sınıflar için haftada 6 saat, 3. sınıflar için haftada 7 saat olarak düzenlenmiştir. İlkokulun 2. devresinde ise

sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri yer almıştır. Tarih ve coğrafya derslerinin 4 ve 5. sınıfta 2 saat olarak eğitimi verilmektedir. Yurt bilgisi dersinin ise 4. sınıflarda 2 saat, 5. sınıflarda 1 saat olarak verilmesi planlanmıştır.

2.1.6.4. 1968 yılı ilkokul programı ve sosyal bilgiler dersleri. 1926 yılında yapılan program değişikliği ile yurt bilgisi derslerinin yanında coğrafya ve tarih dersleri de haftada ikişer saat olarak programda yer almaya başlamıştır. 1952 yılında ise 1948 yılında hazırlanan bir taslağa göre programdaki 14 farklı ders, beş grup halinde birleştirmiş ve ders konuları çalışma alanlarına göre ayarlanmıştır. İkinci kademedede “Toplum ve Ülke İncelemeleri” ile “Fen ve Tabiat Bilgileri” başlıklı iki temel ders kabul edilmiştir. Diğer dersler “Toplum ve Ülke İncelemeleri” ile “Fen ve Tabiat Bilgileri” dersleri başlığı altında toplanmıştır (Baysal, 2005). Buna göre, diğer dersler başlığı altında eğitimi verilen, toplum ve ülke incelemeleri dersinin içeriğini sosyal bilgiler dersleri oluşturduğu söylenebilir.

1962 yılından önceki yıllarda, ilkokul programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi adlarıyla yer alan ve sosyal bilgiler dersleri kapsamına giren bu dersler, belirtildiği gibi 1962 tarihli ilkokul programı taslağında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir (Ünal ve Ünal, 2012). 1968 tarihinde toplum ve ülke incelemeleri dersinin adı “Sosyal Bilgiler” dersi şeklinde değiştirilmiştir. Böylece sosyal bilgiler dersi ilk kez okullarda yerini almıştır (Keskin, 2012). Okulların sosyal bilgiler ders müfredatında meydana gelen değişimler, bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri’nin sosyal bilgiler programında yapılan yenilik hareketlerinden etkilenildiğinin kanıtıdır (Günden, 1995).

Bu dönemde oluşturulan milli eğitim şûrasında, sosyal bilgiler derslerinin ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında okutulması kararlaştırılmıştır. 1968 yılında 4. ve 5. sınıflarda haftada beşer saat olarak yer alacağı belirlenmiştir (Öztürk, 2011). 1968 yılında bütün ilkokulların programlarında yer almaya başlayan sosyal bilgiler dersleri 1970–1971 öğretim yılında denemek amacıyla ortaokullarda da okutulmaya başlanmıştır (Günden, 1995).

Buna göre, tarih boyunca devam eden eğitimde yenilik çalışmaları içerisinde sosyal bilgiler dersleri ilk defa 1968 yılında müfredatta yer alamaya başlamıştır. Sosyal bilgiler dersleri ilk olarak 1968 yılında bütün ilkokulların dersleri içerisinde, 1970 ve 1971 yıllarında ise ilk defa ortaokulların dersleri içerisinde yer aldığı söylenebilir.

Tablo 5.

1968 Yılı İlkokul Programı

DERSLER	1. Devre			2. Devre	
	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf
Türkçe	10	10	10	6	6
Matematik	5	5	5	4	4
Fen Bilgisi	-	-	-	4	4
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2
Resim-iş	1	1	1	2	2
Müzik	1	1	1	1	1
Beden eğitimi	3	3	3	3	3
TOPLAM	25	25	25	25	25

Kaynak: Ambarlı, A. (2010). *Türkiye'de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (Değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Tablo 5’de 1968 yılı ilkokul programı yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersi 1968 yılında ilk kez müfredatta yer almıştır. İlkokulun birinci kademesinde müfredatta yer almayan sosyal bilgiler dersleri, ilkokulun ikinci kademesinde 4 ve 5. sınıflar için haftada 3 saat şeklinde yer almaya ve eğitimi verilmeye başlanmıştır.

2.1.6.5. 1975 yılı ilkokul programı ve sosyal bilgiler dersleri. 1975 yılında kullanılan ders programında sosyal bilgiler dersleri, haftalık 26 saate denk düşmüştür. Öğrencilerin ana dersler için ve beceri gerektiren dersler için haftalık 120 dakika, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde yapılan bazı eğitsel çalışmalar için haftalık 60 dakika, çalışmaların değerlendirilmesi ve sonraki günlerde yapılacakların tasarlanması için ise 200 dakika gibi bir zaman dilimi ayrılmıştır. Her dersin haftalık çalışma süreleri aynı kalmak şartıyla günlük ders sürelerinin kullanımı isteğe göre uzatılmış ya da kısaltılmıştır (Cicioğlu, 1985). Buna göre, 1975 yılı ders programında

sosyal bilgiler derslerine 26 saat olarak yer verilmiştir. Bir haftada sosyal bilgilere ayrılan ders saatinin sabit kalması şartıyla, günlük ders saatlerinin değişimi programın esnek olduğunu gösterebilir.

Tablo 6.

1975 Yılı Temel Eğitimin Birinci Kademesi Haftalık Ders Sayısı Çizelgesi

DERSLER	1. Devre			2. Devre	
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Türkçe	10	10	10	6	6
Matematik	5	5	5	4	4
Fen Bilgisi	-	-	-	4	4
Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-
Resim-iş	1	1	1	2	2
Müzik	1	1	1	-	-
Beden	1	1	1	-	-
Âhlak	-	-	-	-	-
Din Bilgisi (isteğe bağlı)	-	-	-	-	-
Eğitsel Çalışmalar	2	2	2	2	2
TOPLAM	25	25	25	25	25

Kaynak: Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tablo 6’da 1975 yılı temel eğitimin birinci kademesi haftalık ders sayısı çizelgesi yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi ilkokulun 1. devresinde haftalık ders çizelgesinde yer almayan sosyal bilgiler dersleri ilkokulun 2. devresinde haftalık ders çizelgesinde yer almaya devam etmiştir. 4 ve 5. sınıflar için haftada 3 saat olarak bir çizelge hazırlanmıştır.

2.1.6.6. 1997 yılı ilköğretim programı ve sosyal bilgiler dersleri. 8 yıllık kesintisiz eğitim çalışmaları için ilköğretim okullarının “zorunlu” ve “kesintisiz” süresinin uzatılması ve 8 yıla çıkarılması amacıyla 1973 yılında ilk çalışmalara başlanmış, konuyla ilgili çalışma gurubu oluşturulmuştur. 1981-1982 eğitim-öğretim yılında üç ilde pilot uygulamaya geçilerek 8 yıllık kesintisiz eğitim uygulaması denenmiştir. Uygulamanın olumlu sonuçlar vermesiyle birlikte 1990’dan sonra 8 yıllık eğitim çalışmalarına hız verilmiştir (Gündüz, 2011).

18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 sayılı yasa ile; “ilkokul” ile "ortaokul" ibareleri "ilköğretim okulu" olarak değiştirilmiştir. Bu yasa ile ilköğretim kurumları 8 yıla çıkarılmış, okullar 8 yıllık okullar haline getirilmiştir. Bu okullarda da zorunlu ve kesintisiz eğitim süreci sağlanmıştır (Resmi Gazete, 1997). Buna göre, 1997 yılında çıkarılan bir karar ile ilkokul ve ortaokullar birleştirilerek ilköğretim okulları haline getirilmiştir. Bu kararın alınmasında zorunlu eğitimin 8 yıla çıkarılmasının etkisi olduğu düşünülebilir.

1990 yılında uygulanmaya başlanan sosyal bilgiler programı, 1998 Programı'na kadar devam etmiştir. Zorunlu Eğitimin 8 yıla çıkarılmasından sonra 1998 yılında, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 02.04.1998 tarih ve 62 karar sayısıyla; Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 30.05.1990; 62 ve 15.03.1993; 80 tarih ve sayılı kararlarıyla kabul edilen İlkokul 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın, 25.04.1985; 67 ve 15.03.1993; 81 tarih ve sayılı kararlarıyla kabul edilen Ortaokul Millî Tarih Programı ile 24.06.1985; 95 ve 15.03.1993; 79 tarih ve sayılı kararlarıyla kabul edilen Ortaokul Millî Coğrafya Programı'nın kaldırılarak, İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Program'ı kabul edilmiştir. 02.04.1998 tarih ve 2487 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 1998, s.531).

Buna göre, sosyal bilgiler dersi 1998 programına kadar yalnızca ortaokullar için okutulmuş bir ders olmuştur. Zorunlu eğitim çalışmaları ve bazı eğitimde yenileme çalışmalarının da etkisiyle sosyal bilgiler dersi alanında bir değişikliğe gidilmiştir. Alınan karar göre, 1998 yılına kadar sadece ortaokullarda eğitimi verilen sosyal bilgiler derslerinin ilkokullarda da eğitimi verilmeye başlanmıştır.

1998 yılı öğretim programını değerlendirmek amacıyla seçkin kişiler ile bir görüşme düzenlenmiştir. Görüşmeye katılanlar tarafından 1998 öğretim programının eksik olduğu ve bu programın geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (Çatak, 2015).

1968 yılından 1998 yılına kadar Hayat Bilgisi Programı uygulaması devam etmiştir Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 03.12.1997 tarih ve 161 karar sayısıyla; Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 01.07.1968; 171 tarih ve sayılı kararlarıyla kabul edilen İlkokul Hayat Bilgisi Programı uygulamadan kaldırılarak, 1998-1999 öğretim yılında itibaren uygulanmak üzere, İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Program'ı kabul edilmiştir. Ocak1998 tarih ve 2484 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 1998a, s.5).

Buna göre, 1998 ve 1968 yılları arasında hayat bilgisi dersleri ilkokul hayat bilgisi programı olarak devam etmiştir. Ancak 1998 yılında ilkokul hayat bilgisi programı ibaresi kaldırılmıştır. Bunun yerine ilköğretim okulu hayat bilgisi programı şeklinde programda yer almıştır.

Tablo 7.

1997 Yılı İlkokul Ders Programı

DERSLER	SINIFLAR							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Türkçe	2	12	12	6	6	5	5	5
Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
Fen Bilgisi	-	-	-	3	3	3	3	3
Sosyal bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi	-	-	-	-	-	-	1	1
T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2
Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
Resim-iş	2	2	2	1	1	1	1	1
Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	1	1	1
İş Eğitimi	-	-	-	3	3	3	3	3
Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	-	-	-	-	1
Bireysel ve Toplu Etkinlik	3	3	3	-	-	-	-	-
Seçmeli Dersler	-	-	-	3	3	2	2	2
TOPLAM	30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(62), 69-94.

Tablo 7’de 1997 yılı haftalık ders çizelgesi yer almaktadır. Bu tablo zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılmasından sonra yayımlanmıştır. Burada sosyal bilgiler dersleri 4, 5, 6 ve 7. sınıflar için haftada üçer saat olarak düzenlenmiştir. Sosyal bilgiler dersinin kapsamına giren hayat bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflara haftada beşer saat, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi 7 ve 8. sınıflara haftada birer saat, inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersi 8. sınıflara haftada ikişer saat olarak verilmeye başlanmıştır.

2.1.6.7. 2005 yılı ilköğretim programı ve sosyal bilgiler dersleri. 2004-2005 yılı eğitim programında yapılan değişiklik ile davranışçı eğitim anlayışından oluşturmacı eğitim anlayışına geçilmiştir. 2004-2005 eğitim öğretim yılında bazı pilot illerde yapılandırmacı eğitim programı uygulanmaya başlanmıştır. 2005-2006 eğitim öğretim yılında ise pilot uygulamanın olumlu sonuçlar vermesiyle ülkenin her

yerinde yer alan ilköğretim okullarında yapılandırmacı eğitime geçilmiştir (Keskin, 2012).

2006-2007 öğretim yılından sonra 6 ve 7. sınıfların sosyal bilgiler programında da yapılandırmacı eğitim uygulanmıştır. Bu yeni sosyal bilgiler programını eski programdan ayıran özellikler vardır. Bu programın en önemli özelliği, eski programda yer alan davranışçı anlayışın terk edilmiş olması ve yapılandırmacı öğrenme ilkesinin benimsenmiş olmasıdır (Bilgili, 2010). Buna göre, yapılandırmacı eğitim ile birlikte öğrencilerin derse katılımına daha çok dikkat edileceği, dersi öğrencilerin şekillendireceği söylenebilir.

Tüm ilköğretim programlarını kapsayacak şekilde hazırlanan bu yapılandırmacı eğitim programının hedefleri aşağıdaki gibidir.

- ✓ Dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler ve bunun Türkiye'ye yansımaları
- ✓ Eğitim bilimlerindeki öğrenme öğretme anlayışındaki gelişme
- ✓ Eğitimde kalite ve eşitliği yükseltme ihtiyacı
- ✓ Ekonomiye ve demokrasiye duyarlı bir eğitim gereksinimi
- ✓ Ferdi ve milli değerlerin küresel değerler içinde geliştirilmesi
- ✓ 8 yıllık temel eğitim için program bütünlüğünün sağlanması
- ✓ Her bir dersin kendi içinde kavramsal bütünlük sağlama gerekliliği sayılabilir (Çatak, 2015, s.28).

Buna göre yapılandırmacı eğitim öğrencilere verilen eğitimin kalitesini artırmayı amaç edinmiştir. Yapılandırmacı eğitim öğrencilere sağlanan eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini artırmayı hedeflemektedir. Hem toplumun hem de öğrencilerin beklenti ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yaparak yaşayan, yaşayarak öğrenen bireyler yetiştirilmesini istemektedir.

Yapılandırmacı eğitimle sosyal bilgiler ders kitaplarında klasik anlatımdan ziyade en çok kullanılan öğretim yöntemi örnek olay incelemesi olmuştur. Örnek olay incelemesi yöntemi, öğrenciye bir durum hakkında bilgi sahibi olma ve tartışma yapabilme becerisi sağlamaktadır. Bu programın amacı öğrencileri gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri olaylar ile ilgili önceden deneyim sahibi yapmaktır (Kabapınar, 2009).

Yapılandırmacı eğitimle beraber ölçme ve değerlendirmede kullanılan yöntemler diğer öğretim programlarından farklıdır. Yapılandırmacı öğretim modelinde süreç odaklı bir ölçme ve değerlendirme anlayışı benimsenmiştir. Diğer öğretim

programlarında ise sonuç odaklı ölçme ve değerlendirme anlayışı benimsenmiştir (Bilgili, 2010). Yapılandırmacı eğitim, sosyal bilgiler öğretim programında öğrenciler için gerekli bilgi, beceri ve tutumları ortaya çıkarmıştır. Her öğrenci için gerekli içerikler tanımlanmıştır. Öğretmenler sınıflarda uygulanması gereken etkinlikler ile ilgili çeşitli alıştırma çalışmaları yapmışlardır (Yurdabakan, 2011). Buna göre, yapılandırmacı eğitim öğrenciyi merkeze alarak öğrencinin en iyi şartlarda ve deneyerek öğrenmesini amaç edinmiştir. Bu nedenle sadece yapılan sınav sonuçlarının öğrencinin bilgilerini değerlendirmede yeterli olmadığı görüşünü savunduğu düşünülebilir.

Tablo 8.

2005 Yılı İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

DERSLER		SINIFLAR							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	12	12	12	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	5	5	5	-	-	-	-	-
	Fen ve Teknoloji	-	-	-	4	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	3
	Yabancı Dil	-	-	-	2	2	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	1	1	1	1	1
	Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	-	-	2	2	2
	Trafik ve İlk Yardım Eğitimi	-	-	-	1	1	-	-	-
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	1	1	1	1	1	1	1	1
	ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI	28	28	28	28	28	28	28	28
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil	-	-	-	2	2	2	2	2
	Sanat Etkinlikleri (Drama, Tiyatro, Halk Oyunları, Enstrüman, Resim, Fotoğrafçılık, Heykel vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Spor Etkinlikleri (Güreş, Futbol, Basketbol, Voleybol, Masa T. Vb.)	1	1	1	2	2	2	2	2
	Bilgisayar	1	1	1	1	1	1	1	1
	Satranç	1	1	1	1	1	1	1	1
	Düşünme Eğitimi	-	-	-	-	-	1	1	1
	Halk Kültürü	-	-	-	-	-	1	1	1
	Tarım/Hayvancılık Uygulamaları	-	-	-	-	-	1	1	1
	Takviye ve Etüt Çalışmaları	1	1	1	-	-	-	-	-
	SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI	2	2	2	4	4	2	2	2
GENEL TOPLAM		30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: Milli eğitim bakanlığı (2005). Tebliğler Dergisi, 68 (2575).

Tablo 8’de 2005 yılı ilköğretim programı haftalık ders dağıtım çizelgesi yer almaktadır. Bu tablo zorunlu ve seçmeli dersler ve bu derslerin hangi sınıflarda kaç saat eğitimi verileceğini göstermektedir. Sosyal bilgiler dersleri burada zorunlu dersler arasında yer almaktadır. 4, 5, 6 ve 7. sınıflar için sosyal bilgiler dersleri zorunlu ders olarak belirlenmiştir. Bu sınıflar için sosyal bilgilerin haftalık ders saati 3 saat olarak bildirilmiştir.

2.1.6.8. 12 yıllık zorunlu eğitim ve sosyal bilgiler dersleri (2012). Türkiye’de eğitim sisteminin 4+4+4 şeklinde kademelere ayrılması ve zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması ilk kez 18. Eğitim şurasının toplanması ile gündeme gelmiştir. 20 Şubat 2012 tarihinde bir grup başkanvekilleri ve bazı vekiller bu öneriyi meclise sunmuştur. 11 Mart 2012 tarihinde yasa meclisten geçmiş ve 11 Nisan 2012 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır (Gür, Özoğlu, Çoşkun ve Görmez, 2012).

2012 yılında Türkiye’deki eğitim sisteminde kapsamlı yenilikler yaşanmıştır. 18. Milli Eğitim Şurası’nda alınan karar şöyledir: "Zorunlu eğitim öğrencilerin yaş grupları ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak; 1 yıl okul öncesi eğitim, 4 yıl temel eğitim, 4 yıl yönlendirme ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve 4 yıl ortaöğretim olmak üzere öğrencilere farklı ortamlarda eğitim almaya fırsat verecek şekilde 13 yıl olarak düzenlenmelidir" (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

Buna göre, en son 1997 yılında zorunlu eğitim süresi ile ilgili yapılan çalışmalardan sonra, bu konu ile ilgili ilk defa 2012 yılında bir düzenleme yapılması isteği gündeme gelmiştir. 1997 yılında 5+3 şeklinde düzenlenen ve sekiz yıllık zorunlu eğitim şeklinde ifade edilen eğitim süresi, 2012 yılında 4+4+4 şeklinde ve on iki yıllık zorunlu eğitim olarak değiştirilmiştir. Böylece okul öncesi eğitim, temel eğitim, yönlendirme eğitim ve ortaöğretime hazırlık eğitimi ve ortaöğretim olarak kademelere isimler verilmiştir.

“MADDE 1 – 5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 3 – Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.”

“MADDE 2 – 222 sayılı Kanunun yedinci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 7 – İlköğretim; birinci maddede belirtilen amacı gerçekleştirmek için kurulmuş dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur.”

“**MADDE 3** – 222 sayılı Kanunun dokuzuncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 9** – 1739 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin mülga birinci fıkrası aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir. İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre seçimlik dersler oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur. Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.”

“**MADDE 10** – 1739 sayılı Kanunun 26 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“**MADDE 26** – Ortaöğretim, ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir.”

“**MADDE 11** – 1739 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

GEÇİCİ MADDE 3 – Zorunlu ortaöğretim 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanır. Bakanlar Kurulu uygulamayı bir eğitim- öğretim yılı ertelemeye yetkilidir.”

“**MADDE 13** – 16.8.1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanunun geçici 1 inci maddesinin (A) fıkrasının (2) numaralı bendinin (c) alt bendinde yer alan ‘sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim’ ibaresi ‘ilköğretim ve ortaöğretim’ şeklinde değiştirilmiş ve maddede yer alan ‘sekiz yıllık kesintisiz’ ibareleri madde metninden çıkarılmıştır” (Resmi Gazete, 2012).

Buna göre, mecburi eğitimle ilgili olarak 6 yaşından itibaren başladığı, 13 yaşın sonunda son bulduğu ifade edilmiştir. 12 yıllık zorunlu eğitim sınıfları 4+4+4 şeklinde kademelere ayırmıştır. İlk 4 yıllık süre ilkokulun birinci kademesinden, ikinci 4 yıllık süre ilkokulun ikinci kademesinden ve üçüncü 4 yıllık süre ise öğrencinin genel eğitim ve ya mesleki ve teknik eğitim alacağı kademedен oluşmaktadır. Burada birinci kademedē dersin işlenişi çoğunlukla sınıf öğretmenlerine ait iken ikinci ve üçüncü kademedē dersin işlenişi branş öğretmenlerine ait olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 9.

2010-2011 Yılı İlköğretim Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi

	DERSLER	SINIFLAR							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	11	11	11	6	6	5	5	5
	Matematik	4	4	4	4	4	4	4	4
	Hayat Bilgisi	4	4	4	-	-	-	-	-
	Fen ve Teknoloji	-	-	-	3	3	4	4	4
	Sosyal Bilgiler	-	-	-	3	3	3	3	-
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	2
	Yabancı Dil	-	-	-	3	3	4	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	-	-	-	2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	2	2	2	1	1	1	1	1
	Müzik	2	2	2	1	1	1	1	1
	Beden Eğitimi	2	2	2	2	2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım	-	-	-	-	-	2	2	2
	Trafik Güvenliği	-	-	-	1	1	-	-	-
	Rehberlik/Sosyal Etkinlikler	-	-	-	-	-	1	1	1
	ZORUNLU DERS SAATİ TOPLAMI	25	25	25	25	25	25	25	25
SEÇMELİ DERSLER	Yabancı Dil	-	-	-	-	-	1	1	1
	Spor Etkinlikleri	-	-	-	-	-	1	1	1
	Düşünme Eğitimi	-	-	-	-	-	1	1	1
	Halk Kültürü	-	-	-	-	-	1	1	1
	Medya Okuryazarlığı	-	-	-	-	-	1	1	1
	Bilişim Teknolojileri	-	-	-	-	-	1	1	1
	Satranç	-	-	-	-	-	1	1	1
	Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi	-	-	-	-	-	-	-	1
	Tarım	-	-	-	-	-	1	1	1
	Seçilebilecek Ders Saati Sayısı	-	-	-	-	-	1	1	2
SERBEST ETKİNLİKLER		5	5	5	4	4	-	-	-
TOPLAM DERS SAATİ		30	30	30	30	30	30	30	30

Kaynak: Milli eğitim bakanlığı (2010). Tebliğler Dergisi, 73 (2637).

Tablo 9’da 2010-2011 yılı ilköğretim programı haftalık ders dağıtım çizelgesi yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, bu dönemde sosyal bilgiler dersi, 2005 yılı haftalık ders çizelgesini gösterilen eski program ile aynı kalmıştır. Ders saatleri, ders süreleri ve dersin işleniş alanında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi, Medya Okuryazarlığı” gibi 2005 yılı haftalık ders çizelgesinde yer almayan ve sosyal bilgiler kapsamına da giren seçmeli derslerin haftada 1 saat olarak eğitimi verilmesi planlanmıştır.

2.1.6.9. 2017 yılı sosyal bilgiler öğretim programı taslağı. Zamanın hızlı bir şekilde ilerlemesi ve dünyadaki değişimlere bağlı olarak toplumsal ihtiyaçlar giderek artmaktadır. Öğrencilerin değişen dünyaya ayak uydurabilmesine yardımcı olan en önemli disiplin sosyal bilgiler dersleridir. Sosyal bilgiler programının çağa uygun olması ve programın işlevselliği açısından bir değerlendirme yapılarak, 2005 programı ile ilgili bir yenileme çalışması başlatılmıştır. Sosyal bilgiler müfredatını yenileme çalışması başlamadan önce 2005 programının zayıf ve güçlü yanları, eksik olan tarafları tespit edilmiştir. Programın güncel olması ve öğretmen, öğrenci ve velilerin tutumu dikkate alınmıştır (Talim ve Terbiye Kurulu, 2017).

2015 yılında ilk kez yeni sosyal bilgiler öğretim programı taslağı hazırlanmıştır. 2015 yılında hazırlanan bu öğretim programı taslağında, öğretmen ve veli görüşleri dikkate alınarak 2017 yılında tekrar bir taslak öğretim programı yayımlanmıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı taslağının geliştirilmesi sürecinde şu üç temel kaynak esas alınmıştır;

1. Toplumun ihtiyaçları
2. Öğrencilerin yaşantıları
3. Sosyal bilim disiplinleri (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015).

2017 sosyal bilgiler öğretimin programı hazırlanırken toplumun ve öğrencilerin yaşantıları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğu düşünülmektedir. Bu nedenle öğretmen ve velilerin görüşleri dikkate alınarak bir taslak öğretim programı hazırlandığı tespit edilmiştir. Yapılan ek çalışmalarla 2017 yılında tekrar bir taslak öğretim programı yayımladığı ifade edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı hazırlanırken öğrencilerin yaşantıları kapsamında günlük hayatlarında karşılaştıkları durumlar ve sorunlardan hareket edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın oluşturulmasında geçmiş, şimdi ve gelecek dengesi kurulmaya çalışılmıştır. Geçmişe dönük yaşam ve değerlerin oluşumu kendi bağlamında yorumlanırken bunların günümüze taşınma süreci ve değişimi eleştirel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu süreç sonucunda öğrencilerin kendileri ve toplum için iyi bir gelecek tasarımları sağlanmaya çalışılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015, s.2).

Buradan anlaşıldığı gibi 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının hazırlanmasının altında yatan sebep; geçmiş ve gelecek arasında sağlıklı yetişen bireyler yetiştirebilme isteği olduğu düşünülmektedir. Eleştirel düşünen ve kendini

iyi bir geleceğe hazırlayan bireyler ortaya koymaktır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ile ilgili yapılan başlıca yenilikler şu şekildedir;

1. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında değer eğitimi alanında çalışmalara özen gösterilmiştir.
2. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının müfredat konularının sade ve anlaşılır olması ön planda tutulmuştur.
3. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında öğrencilere verilecek değer, kazanım, beceri ve yeterlilikler sosyal bilgiler dersleri ve konuları ile paralel şekilde sunulmuştur.
4. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının güncel olmasına, çağın gereklerine ayak uydurabilmesine dikkat edilmiştir.
5. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında sosyal bilgiler derslerinin diğer dersler ile bağlantı kurarak disiplinler arası çalışmalara yer vermesine özen gösterilmiştir (Talim ve Terbiye Kurulu, 2017).

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretim programı hazırlanırken büyük bir titizlikle çalışmalar yürütülmüştür. Bu programın, 2005 sosyal bilgiler öğretim programına göre güncel olmasına, açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Program hazırlanırken sosyal bilim disiplinlerinin, öğrencinin ve toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaya özen gösterilmiştir. 2017 sosyal bilgiler öğretim programının hazırlanmasında değişen yaşama uyum sağlayabilme, öğrencileri geleceğe bilinçli olarak hazırlayabilme amacı güdülmüştür.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, bu alanda yapılmış bazı çalışmalara ve bu çalışmaların yapılma sebepleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Hayat bilgisi dersinin eski ve yeni programları, sosyal bilgiler dersinin eski ve yeni programları karşılaştırılmıştır. Programlar karşılaştırılırken genel olarak; kazanımlara, hedeflere, öğrenme alanlarına, beceri ve değer boyutlarına dikkat edildiği tespit edilmiştir.

Tay ve Baş (2015), “2009 ve 2015 Yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması” isimli çalışmada, hayat bilgisi dersi 2009 ve 2015 öğretim

programlarını; vizyon, program yaklaşımı, hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutları açısından karşılaştırmışlardır. 2015 programında bütün sınıfların kazanımlarının, becerilerinin ve ders saatlerinin azaltıldığı sonucuna ulaşmışlardır. 2009 programında yer alan öğrenme alanları, aradisiplinler, etkinlik örnekleri ve Atatürkçülük konularına 2015 programında yer verilmediğine, 2009 programında ünite sayısı 3 iken 2015 programında ünite sayısı 6'ya çıkartıldığına, her iki programda değerlere, belirli gün ve haftalara, değerlendirmeye yer verildiği sonucuna varmışlardır.

Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli bir çalışma yürütmüştür. Her iki programı birbiri ile karşılaştırarak sonuca varmıştır. 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının bir vizyonu varken 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının vizyona karşılık gelebilecek temel bir felsefesinin yer aldığı, 2005 sosyal bilgiler programında toplamda 174 kazanım varken 2017 sosyal bilgiler taslak öğretim programında ise kazanım sayısının 136'ya düşürüldüğü, 2005 sosyal bilgiler programı 9 öğrenme alanından oluşurken, 2017 sosyal bilgiler programının 7 öğrenme alanından oluştuğu sonucuna varmıştır.

Sözen ve Ada (2018), “2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılma” isimli bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, öğretim programı değişikliklerine dikkat çekilmiştir. 2005 ve 2017 yıllarında öğretim programlarında yer alan öğrenme alanlarına, kazanımlara, değerlere ve bunlar hakkında meydana gelen değişikliklere yer vermişlerdir. 2005 sosyal bilgiler programında her öğrenme alanında yer alan ünitelere 2017 sosyal bilgiler öğretim programında yer verilmediğine, bunun yerine doğrudan öğrenme alanları ve kazanımlara yer verildiği sonucuna varmışlardır. 2005 programında kavramlar ve kavramların veriliş düzeyi, Atatürkçülük konularının ders içi-diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirmeleri, etkinlikler, doğrudan verilecek değer ve beceriler varken 2017 programında bunlara yer verilmediği sonucuna varmışlardır. 2005 sosyal bilgiler programında öğrenme alanı 9 iken 2017 sosyal bilgiler programında öğrenme alanı sayısının 7'ye düşürüldüğü sonucuna varmışlardır.

Çoban ve Akşit (2018), “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmasında 2005 ile 2017 yıllarında hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırmasını yapmışlardır. Bu bölümlerdeki farklılıklar, zayıf ve güçlü yönler tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda 2005 sosyal bilgiler programında yer alan iki öğrenme alanının çıkartıldığı ve 2017 sosyal bilgiler programına, çıkartılan bu öğrenme alanları kazanımlarını da içeren, “Etkin Vatandaşlık” adlı bir öğrenme alanı eklendiği sonucuna varmışlardır. 2005 sosyal bilgiler programında 15 temel beceri verilirken 2017 programında ise 26 temel beceriye yer verildiğine 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 20 adet değere yer verilirken 2017 programında sosyal bilgiler programında 18 adet değere yer verildiği sonucuna varmışlardır. 2005 sosyal bilgiler programında 174 adet kazanım varken 2017 sosyal bilgiler programında kazanımların 132’ye düşürüldüğüne ancak kazanımların yapılarında herhangi bir değişiklik yapılmadığı sonucuna varmışlardır

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın amacı dâhilinde hangi yolların izlendiği açıklanmıştır. Bu bağlamda; araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve doküman analizi yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Doküman analizi yöntemi araştırmanın amaçları doğrultusunda sonuçlarına ulaşmak için elde edilen verilerin incelenmesi şeklinde kullanılan araştırma yöntemine verilen isimdir (Çepni, 2010). Görüşme ise araştırma sırasında en az iki kişi arasında gerçekleştirilen, belirli soruların cevabını almak amacıyla uygulanan derinlemesine bir araştırma yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2015). 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı ele alınarak, her iki programın doküman analizi yapılmıştır. 2017-2018 öğretim yılında Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin her iki öğretim programı hakkında görüşleri tespit edilerek, programların benzerlik ve farklılıklarının derinlemesine incelenmesi amacıyla yapılmış nitel bir durum çalışmasıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Burdur İli Merkez İlçesi'nde belirlenen okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine ulaşılmıştır. Toplam 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Durum çalışmalarında, mümkün olduğu ölçüde birden fazla veri toplama yöntemi kullanmak önerilen bir durumdur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu amaçla bu

çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde yapılan görüşmelerde 10 öğretmen ile ses kaydı yapılmış, 10 öğretmenin ise formdaki maddeleri doldurması istenmiştir.

Çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu 4 soru ve bu soruların alt maddelerinden oluşmaktadır. Öğretmenlere yöneltilen tüm sorulara cevap alınmaya çalışılmıştır.

Verilerin toplanmasına, Burdur Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulamaya yönelik belirlenen okullar ile ilgili yazılı olurun alınmasından sonra başlanmıştır. Veri toplama sürecinde ilk olarak, araştırma okuluna gidilerek öğretmenlerle ön görüşme yapılmıştır. Öğretmenlere araştırmaya ilişkin bilgi verilmiştir. 10 Nisan ve 20 Nisan 2018 tarihleri arasında görüşme işlemi tamamlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada, görüşme verilerinin çözümünde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, bir olayı ya da bir olay ile ilgili söylenenleri anlamlandırmada ve durum hakkında akıl yürütmede sistemli bir şekilde hareket edildiğini ve nesnel yöntemlerin kullanıldığı gösteren araştırma yöntemidir (Bilgin, 2006). İçerik analizi yönteminden, elde edilen verilerin en ince ayrıntısına kadar incelenmesi ve analizinin yapılması gerekmektedir. Bunun yapılmasındaki gerekçe elde edilen bulguları düzenli ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

İçerik analizi yapılırken ilk olarak araştırmadan elde edilen bulgular, yarı yapılandırılmış görüşme soruları dikkate alınarak bilgisayar ortamında analize uygun bir metin haline getirilmiştir. Araştırmada, görüşmelerin içerik analizi sonucu elde edilen bulguların sunulmasında herhangi bir yoruma yer vermeden ve ayrı başlıklar halinde, çoğunlukla doğrudan alıntılara yer verilerek okuyucunun anlayabileceği şekilde sunulmuştur. Alıntılar tırnak işareti ve italik yazı stili ile gösterilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı, öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin yarı yapılandırılmış soru maddelerine verdikleri yanıtlarla, her iki programın benzerlik ve farklılıkları hakkında bulgular toplanmıştır.

4.1. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nda Kazanım ve Hedef Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?

Bu alt probleme yönelik olarak Burdur İli Merkez İlçesi'nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış sözlü ve yazılı görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını karşılaştırarak değerlendirme yapmaları istenmiştir. Öğretmenlerin, her iki programı karşılaştırırken kazanımların;

- ✓ Günlük yaşama uygunluğu,
- ✓ Açık ve anlaşılır olması,
- ✓ Öğrenci seviyesine uygunluğu,
- ✓ Toplum ve öğrencilerin beklentilerine yönelik olması,
- ✓ Milli ve manevi değerlere yönelik olması,
- ✓ Kazanımlarda değişiklik olup olmaması ile ilgili görüşleri belirlenmiştir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan kazanımların ve hedeflerin günlük yaşama uygunluğu konusunda belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 6.

“...Evet günlük yaşamla bağlantı kurulabilecek kazanımlar, özellikle sosyal bilgilerin coğrafya yönüyle ilgili. Öğrenciler sosyal bilgilerin tarih yönünü maalesef biraz sıkıcı buluyorlar. Bu yaşta normaldir ama coğrafya yönü biraz daha heyecanlı geliyor. Çevre ile ilgili, doğa ile ilgili, hayvanlarla ilgili, dünya ile ilgili konular öğrenciye ilgi çekici geldiği için yaşamla bağlantı kurmasını sağlayacak kazanımlar güzel bir şekilde ifade edilmiş bence...”

Öğretmen 9.

“...Çocukların çevresindeki ekonomik faaliyetler diyor mesela, çevresindeki kültürel faaliyetler diyor. Bu yönden güzel olmuş mesela. Kendi çevresine yönelik çalışmalar yaptırıyoruz çocuklara. Böylece çocukların anlaması daha kolaylaşıyor bunu. Çevresinde yaşadığı olaylar var çocukların. Gereken örneklerle bunu anlatmaya çalışıyoruz sürekli. Kazanımlar da bu doğrultuda yazılmış yeni programda. Bu yönleri de güzel...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında, kazanımların ve hedeflerin açık ve anlaşılır olması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 5

“...Bence yine sosyal bilgiler öğretmenine kazanımlar açık ve net değil hocam. Bir kazanımı okuyoruz ne verebileceğiniz net değil. Mesela taslak programda altına yazmış şunu şunu anlatacaksın diye ama yine anlatacaksın dediği de, şunu yapılabilir bunu yapılabilir şeklinde. Bence bu açıdan net bir şey yok...”

Öğretmen 6

“...Kazanımlar gayet açık ve net bir şekilde detaya inerek belirtilmiş. Bu bence kazanımların olumlu noktası. Yani bunu çok olumlu buluyorum. Örnek vermek gerekirse, Osmanlı Devleti'ndeki bir tımar sistemini öğrenciye benimsetmek adına kazandırılmak istenen kazanım çok güzel ve detaylı bir şekilde cümle haline getirilebilmiş. Çocuğa kazandırılması istenen kazanım cümle haline getirilmiş, güzel bir şekilde yazılmış. Bununla ilgili bir sıkıntı yok...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında, yer alan kazanımların ve hedeflerin öğrenci seviyesine uygun olması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 3.

“...Öğrenci seviyesinin çok altında görüyorum ben evet altına görüyorum. Çünkü çalışan öğrenci rahatlıkla anlıyor zaten. Çalışmayan için gittikçe basitleştiriliyor ama çalışan öğrenci istediği şeyi alıyor zaten...”

Öğretmen 4.

“...Kazanımlar öğrenci becerilerine uygun ve zaten biz bu kazanımları verirken soyut kavramları somutlaştırarak verdiğimizi düşünüyorum ben. Mesela medeniyetleri anlatırken İlk Çağ medeniyetlerini, Anadolu medeniyetlerini, Mezopotamya medeniyetlerini anlatırken üniversitede de buna yönelik eğitim aldığım için eski çağ profesöründen, bu sayede biraz daha somutlaştırarak ya da 5’lerde 6’lara nazaran biraz daha somut anlatıyorum. İşte boyama çalışmaları kodlama tekniği bu şekilde anlatıyorum ve daha da kalıcı oluyor. Veya işte yine EBA ders uygulamalarındaki videolarla çocukların görsel anlamda da dikkati çekildiğinde soyutlar somutlaştırılır. Kazanımların da 6’dan 5’e alınmasının uygun olduğunu düşünüyorum ...”

Öğretmen 5.

“...Bu yıl 5. sınıfların kitabını işliyorum. Kazanımlar azaltılmış, azaltılması çok güzel olmuş. Fakat bazı kazanımlar eklenmiş çıkarılmış, yeni kazanımlar konulmuş. Örneğin, eskiden 6. sınıfta yer alan uygarlıklar konusu vardı, bu konu 5. sınıflara eklenmiş. Ben bu kazanımın 5. sınıf seviyesine uygun olduğunu düşünmüyorum. Fakat buna nazaran da Atatürk ilke ve inkılâplarının olduğu kazanımlar çıkartılmış. Bence bu da 5. sınıf seviyesine göre ağır bir konuydu. Ağır bir konu çıkartılmış fakat bir ağır konuda eklenmiş. Çünkü bu konu 6. sınıflarda bile zor anlaşılabilen bir konu. Bence hani çok mükemmel olmamış bu değişim. Atatürk ilkelerinin çıkarılması bence yerinde olmuş. Çünkü çocuklar bunu anlayabilecek seviyede değil. Bir de kazanımlar net ifade edilmemiş...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan kazanımların ve hedeflerin, toplumun ve öğrencilerin beklentilerini karşılaması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 7

“...Şimdi kazanımlarımızın ferdin ve toplumun ihtiyaçlarını karşıladığını söylemek biraz abartılı olur. Ne ferdin ne de toplumun ihtiyaçlarını tam olarak karşılamıyor. Hatta kullanılan kavramlar bile 5. sınıf öğrenci seviyesine uygun olmuyor. Yani uygulamalar var. Şu şekilde öğrencilerin o seviyeye gelmeyen onların anlayamayacağı tarzda kavramlar, kazanımlarımız da var...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan kazanımlarda ve hedeflerde millî ve manevî değerler ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 3

“...Yani bayramları bile kutlamayan bir toplum haline geldiğimize göre yeterince verilmiyor. Yani millî, manevî değerlerden pek de bahsedilmiyor orada. Bunlar söz konusu.”

Öğretmen 4

“...Millî ve manevî değerlerimiz güzel verilmiş. Mesela 5. sınıfta kültürümüz ünitesinde Türk kültürünün Türk adetleri anlatılırken, tabi ki yine somutlaştırma ya da yöresel yemekler yöresel kıyafetlerden çıkarak, çocuklara millî duyguların verilmesi açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Manevî değerler de aynı ünite bazında dikkate aldığımızda uygun olduğunu düşünüyorum...”

Öğretmen 7

“...Son zamanda giderek azalmakla beraber devam ediyor. Yani millî ve manevî değerlerimizi vermek şahsi bireylere kaldı. Yani işte o öğretmenin ne kadar onu verebildiğine kalıyor. Kazanım açısından baktığımızda en başta 5. sınıflardan Atatürk ilke ve inkılâpları kazanımlarının çıkartılması, millî değerlerimize verilen değer azaldığının bir göstergesi. İkincisi daha öncesinden inkılâp tarihi 2 saatti vatandaşlık 1 saat. Daha fazla zaman ayırabiliyorduk millî, manevî değerlerimize. Kültür açısından daha fazla zaman ayırıyorduk. Yeni programla beraber daha çok

evrensel değerlere önem verildiği ön plana çıkıyor. Millî değerlere çok önem verildiğini düşünmüyorum. Bilerek ya da bilmeyerek azaltıyor. Zamanla azaltıla azaltıla gidilir diye düşünüyorum. Son olarak zaten bu liseye giriş sınavındaki katsayı onun bir göstergesi. İnkılâp tarihine 1, işte matematik, fen ve Türkçenin 4 ile çarpılması inkılâp tarihine 1 verilmesi millî değerlere verilen önemin bir göstergesi olarak düşünüyorum ben...”

Öğretmen 9

“...Millî manevî değerlere tabi ki önem verilmiş. O dikkatimi çekti benim de, güzelce yapılmaya çalışılmış. Yeni programda mesela mevsimlik bayramlar diye yazmışlar. Nevruzundan tutun da diğer bayramlara kadar hepsi yazılmış. Bunlar gerçekten güzelce açıklanmaya çalışılmış ki bu nevrüzunda günümüzde çok farklı yerlere çekilmeye çalışıldığı dönemlere oldu. Bunun açıklanması yönünden çocuklara bunun öğretilmesi yönünden, doğuda olsun batıda olsun hiç fark etmez, bunu anlatması yönünden çok güzel bir çalışma olmuş. Bu benim hoşuma gitti...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan kazanımların ve hedeflerin öğrenci odaklı olması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 6

“...Öğrenci odaklı yeteri kadar olmadığını düşünüyorum. Çünkü öğrenciye sürekli bu kazanımları seçmesi gereken kişiler bizleriz, öğretmenleriz ve biz çocuklara bunları benimsetmek için öğrenciyi merkeze alacak bir programı benimseyeceğiz. Şu an günümüzde elimizden gelen her şeyi bunun için yapıyoruz. Öğrenci merkezli olsun, öğrenciyi de eğitim sürecine katalım, hatta öğrenci kendi kendisi öğrensin diyoruz ama bu her konuda olmuyor maalesef. Özellikle soyut konularda bu imkânsız gibi bir şey, çok zorlanılıyor...”

Öğretmenlerin görüşlerine paralel olarak taslak programda bazı kazanımların değiştiği sonucuna varılmıştır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında bu değişen kazanımlar ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 5

“...Bazı kazanımlar eklenmiş çıkartılmış, yeni kazanımlar konulmuş. Örneğin eskiden 6. sınıfta yer alan uygarlıklar konusu vardı. Bu konu 5. sınıflara eklenmiş. Ben bu kazanımın 5. sınıf seviyesine uygun olduğunu düşünmüyorum. Fakat buna nazaran da Atatürk ilke ve inkılâplarının olduğu kazanımlar çıkartılmış. Bence bu da 5. sınıf seviyesine göre ağır bir konuydu. Ağır bir konu çıkartılmış fakat ağır bir konu da eklenmiş. Çünkü bu konu 6. sınıflarda bile zor anlaşılabilen bir konu bence. Hani çok mükemmel olmamış bu değişim. Atatürk ilkelerinin çıkartılması bence yerinde olmuş. Çünkü çocuklar bunu anlayabilecek seviyede değil...”

Öğretmen 7

“...Daha önce bizim program, sosyal bilgiler programı kazanım açısından hayli yüklüydü. Kazanım açısından bizim yeni müfredatla beraber kazanım sayısı azaldı. Ancak kapsam olarak hiçbir değişiklik yok, hatta kapsam olarak artırıldı...”

Öğretme 14

“Taslak programı inceledim. Özellikle 5. sınıf kazanımlarında değişim olmuş. Atatürk ilkeleri çıkartılmış.”

4.2. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nda İçerik Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?

Bu alt probleme yönelik olarak Burdur İli Merkez İlçesi’nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış sözlü ve yazılı görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını karşılaştırarak değerlendirmesi istenmiştir. Öğretmenler her iki programı karşılaştırırken içerikte;

- ✓ Öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilmesi,
- ✓ Değişen konular,
- ✓ Konuların öğrenci seviyesine uygunluğu,
- ✓ İçeriğin programın amaçlarına uygun olup olmaması,
- ✓ Ders kitapları ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının içeriğinde değişen konuların var olup olmaması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 6

“...5. sınıfta Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili bir kazanımlar kaldırıldı. Hatta haklı olarak, doğal olarak büyük bir tepki topladı. İşte Atatürk, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları sosyal bilgiler dersinden kaldırılıyor mu? diye bir tepki, haklı bir tepki oluşturuldu. Şimdi dürüst olmak gerekirse, işte nasıl desem kendim objektif bir şekilde bakmadığımı düşünüyüm. Yani subjektif bir şekilde düşüncelerimi de işin içerisinde katarak cevaplamam gerekirse, evet kaldırılmasını istemezdim ama bir eğitimci açısından bakıldığında, gerçeklere bakıldığında şöyle de bir gerçek vardır. 5. sınıf öğrencisinin, bu yaştaki 5. sınıfa giden bir öğrencinin duyuşsal özellikleri Atatürk ilke ve inkılâplarını özümsemeye yetmezdi. Anlatırken de hep hissettim. Mesela 5. sınıfta işte doğal kaynaklar konusunu anlatırken çocuklar anlayabiliyor, beni kavraya biliyordu. Doğal varlıklar, tarihi mekânlar ile ilgili herhangi bir konu ya da kazanım işlediğim de çocuklar beni dinliyor, anlıyor ve bunu kavrayabiliyorlardı. Ama mesela Atatürk ilke ve inkılâplarında halkçılık, işte inkılâpçılık, devrimcilik işte cumhuriyetçilik, lâiklik bu gibi kavramlar 5. sınıf öğrencisine biraz garip gelebiliyor...”

Öğretmen 10

“...5. sınıflardan Atatürkçülük konularının çıkartılmış olması, bir de şu vardı tabi ki 6. sınıftaki ilk çağ medeniyetleri konusunun çıkartılması... Aslında 5. sınıflarda 6. sınıflarda ve 7. sınıflarda karşılaşılabilecek yepyeni bir değişiklik olduğunu düşünmüyorum...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında, içeriğin programın amaçlarına uygun olup olmaması ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 1

“...Aslında bizim sosyal bilgiler müfredatının içeriği öğrenci seviyesine uygun fakat ders kitapları özellikle ders kitapları bizim konuları daha anlaşılabilir hale getiriyor. Mesela kazanımda diyor ki, işte paralellerin iklim üzerindeki etkisini anlat diyor.

Bizim ders kitabı öylesine bir girmiş ki bakıdan, efendim böyle çok uç enlemden, boylamdan... Bakıyorsunuz ders kitabı enlemden boylamdan bahsediyor. Yani ortaokul seviyesindeki, ortaokul düzeyindeki bir öğrencinin enlem ve boylam kavramlarını anlaması çok zor...”

Öğretmen 9

“...İçerikler biraz daha sadeleştirilmiş. Sanki önceki programda biraz daha kazanım adedi fazlaydı. Biraz daha daraltılmış, daha anlamlı bir şekilde yapılmaya çalışılmış. 5. sınıflarda, özellikle bu daha fazla görülüyor, daha böyle somutlaştırmaya çalışılmış. Yani uzun uzun fazla gereksiz gibi görünen kazanımlar daraltılmış. Bazı şeyler aradan çıkartılmış, sadeleştirmeye çalışılmış ve bu daha iyi olmuş çocuklar açısından. Anlamaları zorlaşıyordu...”

Öğretmen 16

“İçerik 2005 programı ile aynı. Şu an bütün kitaplar tamamen çıkartılmadığı için bunları söyleyebilirim.”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında, ders kitapları ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 1

“...Sosyal bilgiler öğretmenleri ders kitabından ziyade başka kaynaklardan işlemek yoluna gidiyorlar. İşte bu eleştiri konusu oluyor her zaman. Efendim biz ders kitaplarını gönderiyoruz öğretmenler bunu uygulamıyor. İyi ama ders kitaplarının içeriği gerçekten kazanımların anlaşılmasını güçleştiriyor, hikâyeci de bir yaklaşım...”

Öğretmen 7

“...Milli eğitimin kendisinin bastığı kitapların içeriği kazanımlara çok uygun oluyor. Öğrenciler açısından daha zengin görseller mevcut. Daha kaliteli kâğıtlar kullanılıyor. Yalnız özellikle 7. sınıfların kitapları içerik açısından hem ağır hem öğrencilerin seviyesine uygun değil, hem de karmaşık. Yani onunla okuyan öğrenci gerçekten kafası karışan bir öğrenci olarak ortaya çıkıyor. Yalnız yeni programla beraber milli eğitim umarız kendi matbaasında kitapları basmaya devam eder ve kitapların içerik olarak daha da zenginleşeceğini düşünüyorum...”

Öğretmen 9

“...Özellikle 7’lerde bazı bölümler eksik kalmış. Öğretim programında kitaplara bakarsak kitaplarda bazı bölümler eksik kalmış, üstünkörü geçilmiş gibi olmuş. Sanki bunun nasıl verileceği konusunda biraz daha önemli konuların detayına inilmesi gerekiyor, çocukların anlayacağı şekilde...”

4.3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nda Eğitim Durumları (Öğretme-Öğrenme) Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?

Bu alt probleme yönelik olarak Burdur İli Merkez İlçesi’nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış sözlü ve yazılı görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını karşılaştırarak değerlendirme yapmaları istenmiştir. Öğretmenler her iki programı karşılaştırırken eğitim durumları (öğretme-öğrenme etkinliklerinin) maddesi ile ilgili;

- ✓ Öğrenciyi aktif olarak derse katma ve öğrenci etkinlikleri,
- ✓ Materyal kullanımı,
- ✓ Ders saatlerinin öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimlerine etkisi ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir.

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının eğitim durumları (öğretme-öğrenme) maddesi karşılaştırıldığında, öğrenciyi aktif olarak derse katma ve öğrenci etkinlikleri ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 2

“...Aslında öğrenciye en güzel eğitim durumu öğrenci merkezli eğitim ama ben kendi çalıştığım okul açısından düşünüyorum, ona göre konuşacağım. Bizim çalıştığımız okulun, okula gelen öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri çok fazla değil. Mahallemiz biraz artık sorunlu bir mahalle, aile düzeninin pek olmadığı bir mahalle. Öğrencilerin kafalarında daha farklı sorunlar olduğu için, ders konusunda ne veliler ne de öğrenciler pek bir idealist değil. Öğrenci merkezli den daha çok öğretmen

merkezli bir konuma geçmek zorundayız. Eskiden de bunu yapıyorduk, şu anda da bunu yapmak zorundayız...”

Öğretmen 4

“...Baktığımızda herhangi bir değişim olduğunu düşünmüyorum. Yani bir sıkıntı yok. Yani çocukların gelişimine uygun olduğunu düşünüyorum bu kadar. Derse aktif katılım çok güzel. Ben şu an sadece 5 ve 6’lar üzerinden değerlendirme yapabilirim, bu dönem adına... Evet, güzel bir katılım var. Çünkü biz akıllı tahta uygulamasını kullanıyoruz. Orada etkinlik yapabiliyoruz. Dolayısıyla çocuklar hem sözel anlamda derste sözel akışta bilişsel olarak katılım gösterebiliyorlar, duyabiliyorlar. Bilişsel gelişimlerine de uygun olduğunu düşünüyorum...”

Öğretmen 8

“...Zaten eğitim sistemi ona göre gidiyor öğrenci merkezli yaklaşım olduğu için biz de zaten derste daha çok öğrenciyi aktif tutup kendimiz geri planda kalmaya çalıştığımız için etkinlik yapmaya çalışıyoruz. Grup çalışması yapmaya çalışıyoruz...”

Öğretmen 14

“İmkânlar doğrultusunda öğrenciyi aktif tutmaya çalışıyorum. Mevcut program ve taslak program ikisi de bizden bunu istiyor.”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının eğitim durumları (öğretme-öğrenme) maddesi karşılaştırıldığında, materyal kullanımı ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 2

“...Milli eğitim bakanlığının yürütmüş olduğu FATİH projesi sayesinde sınıfllarımızda akıllı tahtalar var, akıllı tahtalar internete bağlı. Biraz belki yeni müfredatı akıllı tahtalar üzerinden işleyecek olmamız öğrenci açısından bir avantaj diye düşünüyorum...”

Öğretmen 6

“...Materyal konusunda bence bu kazanımların en hakkını veremeyeceğim konu materyal konusu. Çünkü sosyal bilgiler yine birçok anlamda soyut bir ders olduğu için yani sosyal bilgiler sadece tarih ve coğrafyadan oluşmuyor. Yani sosyoloji,

psikoloji, iktisat gibi birçok dalları var. Ama biz daha çok ortaokul seviyesinde tarih, coğrafya ve vatandaşlığa eğildiğimiz için, daha çok bunları çocuklara özümsetmeye çalıştığımız için, biz özellikle bu bütün derslerin arasından coğrafyaya materyal konusunda bence gerekli desteği veriyoruz ki vermeliyiz de...”

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim taslağının eğitim durumları (öğretme-öğrenme) maddesi karşılaştırıldığında, sosyal bilgilerin ders saatleri ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 1

“...Şimdi şöyle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yıllardır serzenişindir bu. Ders saatimiz haftalık ders saatimiz az. Yani en az 4 saat olması gereken bir ders ama maalesef 3 saat. Şöyle eskiden yani 1997 öncesi millî tarih ve millî coğrafya adı altında 4 saat işleniyordu bu ders. Ayriyeten millî tarih ve millî coğrafya içinde vatandaşlık konuları yoktu. Yani ona bakarsanız neredeyse haftada 5 saat işlenmesi gereken konular, aynen alınarak 3 saate indirilmiş. Bu da çok büyük bir sıkışmışlık yaratıyor bizde. Bu nedenle konuları müfredatın yetiştirmesi zor, kavranması zor meseleler var...”

Öğretmen 5

“...Eski programda da yeni programda da şunu söylüyorum. Evet biraz içeriğin azaltılması iyi olmuş ama yine 7’lerde 6’larda içi dolu dolu. Yani taslak programda, kitabı görmedim çıkmadı çünkü kitap, ama 5’ler evet güzel görünüyor şimdilik iyi. Ama 6 ve 7’lerin burada görünen yani taslak programda görünen kazanım sayıları çok fazla azaltılmış gibi görünüyor. Ama birbirleri ile ilişkilendirilmiş, yine içi dolu dolu. Yani yine Osmanlı Tarihi böyle karışık bir şekilde var, işte medeniyetler var, devletler var. Böyle karışık karışık, yani böyle devam ediyor. Böyle devam ettiği için de özellikle tarihi konularda o üniteye ders saatini fazla vermelerine rağmen ünitelerde o ders saati yeterli değil, kesinlikle değil. Zaten 3 saat bence sosyal bilgiler dersi için yeterli bir süre değil. En az 4 saat olması gerekiyor...”

Öğretmen 10

“...Yani bütün sosyal bilgiler öğretmenleri gibi ben de sürenin yetersiz olduğunu düşünüyorum. Konu çok, kavram çok, ders saati 3 saat. Bu yüzden konuları yetiştiremiyoruz. Bazı konuları yüzeysel geçtiğimiz zamanlar oluyor. Bu yüzden de

öğrencilerin bu konuları benimseyemediklerinin farkındayız ama müfredat bizim böyle yapmamızı öneriyor...”

4.4. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı’nda Sınama Durumları (Değerlendirme) Maddesine Yönelik Farklılıklar Nelerdir?

Bu alt probleme yönelik olarak Burdur İli Merkez İlçesi’nde görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile yarı yapılandırılmış sözlü ve yazılı görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerden, 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını, sınama durumları (değerlendirme) maddesine göre karşılaştırma yaparak görüşlerini belirtmesi istenmiştir. Öğretmenlerin her iki programı karşılaştırırken sınama durumları (değerlendirme) ile ilgili;

- ✓ Geleneksel ölçme araçlarının kullanılıp kullanılmaması,
- ✓ Yeni geliştirilen ölçme araçlarının olup olmaması ile ilgili görüşleri alınmıştır.

2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının sınama durumları (değerlendirme) maddesi karşılaştırıldığında, geleneksel ölçme araçlarının kullanılması ve yeni geliştirilen ölçme araçlarının varlığı ile ilgili belirtilen öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen 3

“...Yok. Aynı şeyler devam ediyor, bizim uyguladığımızda aynı şeyler zaten. Yani orada bahsedilen ve burada uygulanabilir olanlar farklı. Yani orada şunu yapacaksın diyor, bunu yapacaksın diyor ama onların hiçbirini yapamıyorsun zaten. Uygulamaya döktüğün zaman sınıfın düzeyi uygun değil, işte okulun yapısı uygun değil. Onların hiç birini uygulayamıyorsun zaten. Yani orada teorik olarak anlatıyor bize şunu yapacaksın bunu yapacaksın, şunu değiştirdik, bunu değiştirdik ama okula geldiğim zaman okulun şartları imkânları buna el vermiyor...”

Öğretmen 7

“...Mevcut program da öğrenciyi aktif olarak değerlendirme, süreci değerlendirme üzerine kuruluydu, yeni programımız da benzer olarak süreci değerlendirme, direkt sonucu değil de süreç değerlendirmesi yapmayı öneriyor. İkisinin arasında ki en

büyük benzerlik bu. Farklılıklara gelecek olursak eski programımızın kapsamı daha azdı, bu yüzden öğrenciler direkt bilgi üzerinden biraz daha kavrama düzeyindeki bilgiler üzerinden değerlendiriliyordu...”

Öğretmen 8

“...Eski, yani 2005-2017 arasında hiçbir değişiklik gerçekten olmadı. Çünkü zaten biz geleneksel eğitimi daha çok 2005'ten önce bıraktık. Günümüz öğrenci merkezli olduğu için süreç odaklı bir değerlendirme var zaten. Projeler veriyoruz çocuklara, ya da portfolyo ya da çocuklara çeşitli araştırmalar yaptırıyoruz, kütüphaneye gönderebiliyoruz. Yazılı kâğıdı olarak sorarsanız, zaten yazılı kâğıdı biraz sonuç odaklı gibi görünürde. Daha çok böyle çoktan seçmeli sorularla yazılı yapmaya çalışıyoruz yani...”

Öğretmen 12

“Aynı. Öğrenci merkezli”

Öğretmen 14

“Yeni kullanılacak bir yöntem yok. İki programda da aynı”

Öğretmen 16

“Öğrenci değerlendirmesi. Her iki programda da aynı. Değerlendirme yapılırken öğrenciler aktif konumda”

Öğretmen 19

“Ölçme araçlarında farklılık yok”

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan kazanımlar ve hedefler karşılaştırıldığında, kazanımların ve hedeflerin günlük yaşama uygunluğu ile ilgili, her iki programın günlük yaşama uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle coğrafya kavramı, mekân kavramı, ekonomik ve kültürel faaliyetler hakkındaki konularda, öğrencilerin çevrelerinden bilgiler edinebildiği sonucuna varılmıştır. Kazanımların ve hedeflerin açık ve anlaşılır olması ile ilgili çoğunlukla 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının daha anlaşılır olduğu ancak, 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında kazanımların ifade edilmesinde, gereğinden fazla kelime kullanıldığı ve bunun özellikle sınıf defterlerini doldurma konusunda düzensizlik yarattığı sonucuna varılmıştır. Kazanımların ve hedeflerin öğrenci seviyesine uygun olup olmaması ile ilgili, bazı kazanımların öğrenci seviyesine uygun olduğu fakat bazı kazanımların ise gittikçe basitleştirildiği sonucuna varılmıştır. Kazanımların ve hedeflerin toplumun ve öğrencilerin beklentilerini karşılayıp karşılamaması ile ilgili, genel olarak her iki programın, toplumun ve öğrencilerin beklentilerini yeterince karşılamadığı sonucuna varılmıştır. Kazanımlarda ve hedeflerde millî ve manevî değerlerin var olup olmaması ile ilgili, 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında, bazı alanlarda millî ve manevî değerlere yer verildiği sonucuna varılıyorken bazı alanlarda gerekli önemin verilmediği sonucuna varılmıştır. Konu ve kazanımlarda herhangi bir değişiklik olup olmaması ile ilgili, bazı kazanımların sınıflar arası olarak değiştiği, 6. sınıftan uygarlıklar konu ve kazanımlarının çıkartılarak 5. sınıflara alındığı, 5. sınıfta bulunan Atatürkçülük konu ve kazanımlarının kaldırıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu konuda Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli çalışmasında sosyal bilgiler dersinin kazanım sayılarında azalma olduğunu ifade etmiştir. 2005 yılındaki programda “Atatürkçülükle İlgili Konular ve Açıklamalar” başlığı altında konu ve kazanımların yer aldığını ifade ederken 2017 öğretim programı taslağında ise Atatürkçülük konularına ayrı bir başlık altında yer verilmediğini belirtmiştir. Tay (2017)’ın yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile bu araştırmanın kazanım ve hedefler açısından sonuçlarının birbirine benzer olduğu tespit edilmiştir.

Çoban ve Akşit (2018), “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmasında 2017 öğretim programı taslağında kazanımların sayılarının azaltıldığını ifade etmişlerdir. Buna göre bu araştırmanın Çoban ve Akşit (2018)’in ifade ettiği sonuç ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Ayrıca Çoban ve Akşit (2018), 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 174 olan kazanım sayısının 132’ye düşürüldüğü sonucuna varmışlardır. Bazı kazanımların birleştirilerek tek bir kazanım şeklinde ifade edildiğini ve kazanımlardaki karışıklıkların ortadan kaldırılmaya çalışıldığını söylemişlerdir.

Yine Sözen ve Ada (2018), “2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılması” isimli çalışmasında, 2005 programında yer alan kavramlar ve kazanımlarda Atatürkçülük konularında ders içi ara disiplinlerle ilişkilendirmeler yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak 2017 öğretim programı taslağında ise bu kısımlara yer verilmediğini belirtmişlerdir. Sözen ve Ada (2018)’nın vardığı sonuç bu çalışmanın sonucu ile benzer özellikler göstermektedir.

2. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağı içerik maddesi yönünden karşılaştırıldığında, içerikte sadeleştirilmeye gidildiği sonucuna varılmıştır. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında kullanılan ders kitaplarının 2005 sosyal bilgiler öğretim programında kullanılan ders kitaplarına kıyasla daha açık, sade ve daha kullanışlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu konuda Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli çalışmasında 2017 öğretim programı taslağında programda tarih bilinci değerinin

aslında milli değer ile ilgili olduğunu söylemiştir. Bu değerın ilkokul sosyal bilgiler öğretim programlarının hepsinde yer aldığı sonucuna varmıştır. Tay (2017)'ın ifade ettiği sonuç ile bu çalışmadan elde edilen sonuç kısmen benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada Tay (2017)'ın çalışmasına kıyasla milli ve manevi değerlere verilen önemin azaltıldığına yönelik sonuçlar da elde etmişlerdir.

Çoban ve Akşit (2018) “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmasında, 2005 programında sadece saygı boyutunda bayrağa ve istiklal marşına saygı, duygu ve düşüncelere saygı, hak ve özgürlüklere saygı gibi değerler ve milli ve manevi değerler konusunda ayrıma gidildiği sonucuna ulaşmışlardır. 2017 öğretim programı taslağında ise değerler ifade edilirken genel bir saygı değeri verildiğini ifade etmişlerdir. Çoban ve Akşit (2018)'in ifade ettiği sonuç ile bu çalışmadan elde edilen sonuç kısmen benzerlik göstermektedir.

3. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan eğitim durumları (öğretme-öğrenme etkinlikleri) maddesi karşılaştırıldığında, öğrenciyi aktif olarak derse katma ve öğrenci etkinlikleri ile ilgili her iki programın da öğrenci merkezli olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat bazı okulların bulunduğu sosyal çevreden dolayı öğrencilerin daha az derse katıldığı ve daha çok öğretmen merkezli bir eğitim uygulandığı sonucuna varılmıştır. Öğrenme-öğretme etkinlikleri sırasında materyal kullanımı konusuna bakıldığında, özellikle son yıllarda bu alana özen gösterildiği ve her iki programın materyal kullanımına gerekli önemi verdiği sonucuna varılmıştır. Öğrenme-öğretme sırasında sosyal bilgiler ders saatleri ile ilgili ise her iki programın ders saatlerinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu konuda Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli çalışmasında, 2005 öğretim programının kazanımlarında her konu için ayrı kazanım örneklerine yer verilirken 2017 öğretim programı taslağında her konu için kazanım örneklerine yer verilmediği sonucuna varmıştır. 2005 programında öğrenme-öğretme süreçleri ile ilgili açıklamalar “öğrenme-öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü” başlığı altında ayrıntılı bir şekilde verilirken 2017 öğretim programı taslağında kitabının 8. sayfasında “öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek

hususlar” başlığı ile 14 maddeye yer verildiği sonucuna varmıştır. Tay (2017)’in ifade ettiği sonuç hakkında, bu çalışmada herhangi bir benzer sonuca varılamamıştır. Ancak Tay (2017)’in “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” ve Çoban ve Akşit (2018)’in “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmalarında, öğrenme süreçleri esnasında öğrencinin aktif olması ile ilgili varılan sonuç bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

4. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının sınama durumları (değerlendirme) maddesi karşılaştırıldığında, 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sınama durumlarının (değerlendirme) 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında yer alan sınama durumları (değerlendirme) ile aynı olduğu sonucuna varılmıştır. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında da 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında da öğrencinin aktif olduğu değerlendirme yöntemlerinin uygulandığı sonucuna varılmıştır. Ancak okulun imkânları ve öğrencinin psikolojik ve sosyolojik durumuna bağlı olarak kullanılan değerlendirme yöntemlerinin değişebildiği, öğretmen merkezli bir değerlendirme yapılabildiği sonucuna varılmıştır.

Bu konuda Tay (2017), “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması” isimli çalışmasında, her iki programda değerlendirme yapılırken hem ürünü hem de süreci ölçmeye yönelik değerlendirme yapıldığı sonucuna varmıştır. Ayrıca 2005 programında neredeyse tüm kazanımlar için kullanılacak olan değerlendirme yöntemleri belirlenmişken 2017 öğretim programı taslağında bu konu ile ilgili bir açıklamanın yapılmadığı sonucuna varmıştır. 2005 programında değerlendirme açısından 2017 öğretim programı taslağına kıyasla daha fazla öğretim yöntemlerinin kullanıldığı ve daha kullanışlı olduğu sonucuna varmıştır. Tay (2018)’in vardığı sonuç bu araştırmanın sonucu ile benzer özellikler taşımaktadır.

Sözen ve Ada (2018), “2005 ve 2018 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (SBDÖP) Karşılaştırılması” isimli çalışmasında 2005 programında sonuç odaklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarının yanı sıra gösteri, anekdot, görüşme, gözlem, sözlü sunum, proje, öz değerlendirme, öğrenci ürün dosyası,

performans değerlendirme, dereceleme ve tutum ölçekleri gibi süreç odaklı yaklaşımların ön planda tutulduğu sonucuna ulaşmışlardır. 2017 öğretim programı taslağında ise bu yöntemlerin aynı kaldığı, ayrıca süreç ve sonuç odaklı değerlendirme çalışmalarının ön planda tutulduğu sonucuna varmışlardır. Bu açıdan Sözen ve Ada (2018)'nin vardığı sonuç bu araştırmanın sonucu ile benzer özellikler taşımaktadır.

5.2. Öneriler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının karşılaştırılması sonucunda, Atatürkçülük konu ve kazanımlarının sayıları azaldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinışsel düzeyleri dikkate alınarak bu konu ve kazanımların sayılarının artırılabilceğı önerilebilir.
2. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının karşılaştırılması sonucunda, milli ve manevi değerlere verilen önemin kısmen azaltıldığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, milli ve manevi değerlerin öğrenciye kazandırılması açısından, öğrencilere bu değerlerin verilmesi açısından bazı çalışmaların yapılması önerilebilir.
3. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağının karşılaştırılması sonucunda, 2005 programında kazanımlarda her konu için ayrı kazanım örneklerine yer verilmişken 2017 sosyal bilgiler taslak öğretim programında her konu için ayrı kazanım örneklerine yer verilmediğı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle öğrenme öğretme esnasında kazanımların öğretilmesinde kullanılacak olan etkinlik örneklerinin sayılarının artırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akdağ, H. (2009). *Sosyal bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye’deki yeri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akgün, E., Yılmaz, E. O. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Vizyon 2023 strateji belgesi ve fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (fatih) projesi: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Akademik Bilişim*, 2 (4), 115-122.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Aksoy, N. D. ve Aslantaş, H. A. (2011). Ana hatlarıyla Selçuklu’dan Cumhuriyet’e eğitim-öğretimde kurumsal değişim. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (1), 478-481.
- Akyüz, Y. (2011). *Türk eğitim tarihi M.Ö 1000 - M.S. 2009*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Ayka, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Baysal, Z. N. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programlarının felsefi temelleri. A. Tanrıoğlu (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 58- 75). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bilgili, A. S. (Ed.). (2014). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılınç Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye cumhuriyetinde ilk ve ortaöğretim (Tarihi gelişimi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Çatak, M. (2014). *Ortaokullarda sosyal bilgiler öğretiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 19(62), 69-94.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Fer, S. (2005). *1923 Yılından günümüze cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme*. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gömlüksiz, M. N. ve Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkinliğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi*, 47, 393-421.
- Gözütok, D. (1998). Eğitimde yenilik ve reform F. Varış (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (s. 174- 196). İstanbul: Alkım Yayınları.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(38), 720-732.
- Günden, S. (1995). *Sosyal bilgiler öğretimine genel bir bakış. İlköğretim okullarında sosyal bilgiler öğretimi ve sorunları*. Ankara: T.E.D. Öğretim Dizisi.
- Gündüz, M. (2011). Zorunlu ve kesintisiz eğitimin kısa tarihi. *Eğitime Bakış Dergisi*, (21), 3-10.
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gür, B. S., Özoğlu, M., Coşkun, İ. ve Görmez, M. (2012). 2012’de eğitim. 12 Ocak 2014.

http://file.setav.org/Files/Pdf/20130104114533_setav_analiz_2012egitim.pdf
adresinden alınmıştır.

Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.

Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, (2), 663-672.

Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26), 25-30.

Karagözoğlu, A. G. (1966). *İlkokullarda sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Keskin, Y. (2002). *II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Keskin, Y. (2012). Türkiye’de 1970’li yıllardan günümüze kadar yayınlanmış ilkökul, ortaokul ve ilköğretim okulu programlarında yer alan tarih dersi konularının dönemlere göre incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2012, 4(2), 442-461.

Köstüklü, N. (2006). *Sosyal bilimler ve tarih öğretimi*. Konya: Günay Ofset Matbaacılık.

Milli Eğitim Bakanlığı (1974). *Tebliğler Dergisi IX. Şûra Özel Sayısı*, 37 (1788).

Milli Eğitim Bakanlığı (1990). *Tebliğler Dergisi*, 53 (2315).

Milli Eğitim Bakanlığı (1993). *Tebliğler Dergisi*, 56 (2381).

Milli Eğitim Bakanlığı (1998). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2487).

Milli Eğitim Bakanlığı (1998a). *Tebliğler Dergisi*, 61 (2484).

Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Tebliğler Dergisi*, 68 (2575).

- Milli Eğitim Bakanlığı (2010). *Tebliğler Dergisi*, 73 (2637).
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2015). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. <http://ttkb.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: Kavram, içerik ve program C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi.
- Resmi Gazete, (1997). *T.C. Resmi Gazete*, 18 Ağustos, (23084).
- Resmi Gazete, (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 11 Nisan, (28261).
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, V. (2013). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2015). *Örnekleriyle eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözen, E. ve Ada, S. (2018). 2005 ve 2018 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının (SBDÖP) karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi [Anatolian Journal of Educational Leadership And Instruction]* 2018– 6(1), 53-71.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 402-410.
- Şimşek, U., Küçük, B. ve Topkaya, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri, *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/4, Fall 2012, 2809-2823.

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 341-374.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8 (27), 461-487.
- Ünal, F. ve Ünal, M. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programları (1924-2005) ve ders kitaplarında (2005-2010) harita okuma becerisi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı. 174, 165- 183.
- Üstel, F. (2004). *Makbul Vatandaş' ın peşinde*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Yapıcı, H. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi üzerine bir bibliyografya denemesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 346–364.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdabakan, İ. (2011). Yapılandırmacı kuramın değerlendirmeye bakışı: Eğitimde alternatif değerlendirme yöntemleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(1), 51-77.



EKLER

Ek-1. Araştırma İzin Belgeleri



T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü



Sayı : 79673485-302.08.01-E.9205
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

03/08/2017

SAYIN HATİCE GÜLER
Esenyurt Mahallesi No: 95 Korkuteli/Antalya

İlgi : 01/08/2017 tarih ve 83427534-604.01.01-E.36887 sayılı yazı

" Mevcut Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur)" konulu tez çalışmanızda kullanılmak üzere yapacağınız uygulama ile ilgili Burdur Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yazısı ekte.

Bilgilerinizi rica ederim.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KILINÇ
Enstitü Müdürü

Ek:İlgi Yazı ve Ekleri (3 sayfa)

BELGENİN ASLI
ELEKTRONİK İMZALIDIR
03.08/2017

Ziya YENİÇERİ
Bilgisayar İşletmeni

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.mehmetakif.edu.tr/enVision/Dogrula/L93724M>

İstiklal Yerleşkesi 15030 BURDUR

Telefon:+90 248 213 32 02 Faks+90 248 213 32 09

e-Posta : ebe@mehmetakif.edu.tr Elektronik Ağ:http://ebe.mehmetakif.edu.tr **Kep Adresi :** maku@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Ziya Yeniçeri
Evrak Pin Kodu: 40381



EYRUK 10000 VE DUYUSU 01/08/2017 - E.36887



T.C.
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı



Sayı : 83427534-604.01.01-E.36887
Konu : Araştırma İzni (Hatice GÜLER)

01/08/2017

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 18/07/2017 tarihli, 10899140 sayılı ve "Araştırma İzni (Hatice GÜLER)" konulu yazı

Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 18.07.2017 tarih ve 10899140 sayılı "Araştırma İzni (Hatice GÜLER)" konulu yazısı ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Durmuş ACAR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı V.

Ek:İlgi yazı örneği ve eki (2 sayfa)

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.mehmetakif.edu.tr/enVision/Dogrula/KR37HA8>

İstiklal Yerleşkesi 15030 BURDUR

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Şerife Avcı (Selda KARATAŞ
Vekaletiyile)
Evrak Pin Kodu: 49291

Telefon:+90 248 213 11 90 Faks:+90 248 213 11 91

e-Posta oidb@mehmetakif.edu.tr Elektronik Ağ:<http://oidb.mehmetakif.edu.tr> Kep Adresi : maku@hs01.kep.tr



MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI VE YÖ. 2/10/2017 - 110/7



T.C.
BURDUR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 39958266-604.01.01-E.10899140
Konu : Araştırma İzni (Hatice GÜLER)

18/07/2017

MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

04.07.2017 tarihli ve E.7952 sayılı yazınıza istinaden, Valilik Makamının 12/07/2017 tarihli ve E.10683717 sayılı oluru yazımız ekinde gönderilmektedir.

Başarı testlerinin Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 sayılı Genelgesi doğrultusunda uygulanmasını rica ederim.

Ali Nazım BALCIOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek : Olur. (1 sayfa)

Bu evrakin 5070 sayılı Kanun gereğince
'E-İMZA' ile imzalandığı tasdik olunur.

12.07.2017
İbrahim KÖSE

Şef

Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Bahçelievler Mh.Şeker Cad.
15100 BURDUR

Ayrıntılı bilgi: N.BOZDEMİR
Telefon : (0248) 233 11 19-142
Faks : (0248) 233 13 43

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c85a-0e2b-3f51-9bad-3744 kodu ile teyit edilebilir.



**T.C.
BURDUR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü**

Sayı : 39958266-604.01.01-E.10683717
Konu : Araştırma İzni (Hatice GÜLER)

12/07/2017

VALİLİK MAKAMINA

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Hatice GÜLER'in "Mevcut Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Burdur)" konulu tez çalışmasına esas olmak üzere İlimiz Merkez İlçede bulunan ortaokullarda başarı testlerini uygulama isteği ile ilgili Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 04.07.2017 tarihli ve E.7952 sayılı yazısı ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

Başarı testlerinin, Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 sayılı Genelgesi doğrultusunda eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde Merkez İlçede bulunan ortaokullarda uygulanmasını Olurlarınıza arz ederim.

Mahmut BAYRAM
İl Millî Eğitim Müdürü

O L U R
.../07/2017

Ali Nazım BALCIOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek :Yazı ve eki (14 sayfa)

Burdur Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Bahçelievler Mh.Şeker Cad.
15100 BURDUR

Ayrıntılı bilgi: N.BOZDEMİR VHKİ
Telefon : (0248) 233 11 19-142
Faks : (0248) 233 13 43

Bu cvrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0833-3051-3202-a168-1673 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Tarih:

Saat

(başlangıç/bitiş):

AÇIKLAMA

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Türkçe ve Sosyal bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal bilgiler Eğitimi Bölümü'nde "2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Taslağı'nın Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi " isimli bir araştırma yürütülmektedir.

Görüşmeye geçmeden önce görüşmemizin gizli olduğunu ve görüşmede konuşulanların araştırma dışında kullanılmayacağını belirtmek isteriz.

Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir soru ya da belirtmek istediğiniz herhangi bir düşünceniz var mıdır?

Konuşmalarınızı kaydedebilir miyim?

Görüşmeye devam etmek istiyorsunuz?

Görüşmemizin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyoruz. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

Hedef ve Kazanımlar ile İlgili Maddeler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını kazanımlar ve hedefler açısından değerlendirdiğinizde bize neler söylersiniz?

Sonda Maddeler

- a. Kazanımların doğru ifade edilmesi, günlük yaşamla bağlantı kurması, ölçülebilir olması, açık ve anlaşılır yazılması, öğrencilerin becerilerini geliştirmesi, öğrenci odaklı olması vb. konusunda,
- b. Toplumun, öğrencilerin vb. ihtiyaçlarını ya da beklentilerini karşılama konusunda,
- c. Milli ve manevi değerlere gerekli önemi vermesi bakımından Karşılaştırır mısınız?

İçerik ile İlgili Maddeler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını içerik açısından değerlendirdiğinizde bize neler söylersiniz?

Sonda Maddeler

- a. Konuların öğrencinin seviyesine uygunluğu ve öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşabilmesi bakımından,
- b. İçeriğin programın amaçları ile uygunluğu konusunda Karşılaştırır mısınız?

Eğitim Durumları (öğretme-öğrenme) ile İlgili Maddeler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını eğitim durumları (öğretme-öğrenme) açısından değerlendirdiğinizde bize neler söylersiniz?

Sonda Maddeler

- a. Öğrencilerin aktif olarak derslere katılımının sağlanması, grup çalışmalarının yapılması ve kullanılabilen materyaller konusunda,
- b. Sınıfta öğretmen ve öğrencinin görevleri konusunda,
- c. Ders saatlerinin süresi ve ders saatlerinin öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimine uygunluğu konusunda Karşılaştırır mısınız?

Değerlendirme (Sınama Durumları) ile İlgili Maddeler

1. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağını sınama durumları (değerlendirme) açısından değerlendirdiğinizde bize neler söylersiniz?

Sonda Maddeler

- a. Geleneksel ve ölçme değerlendirme araçlarının kullanılabilirliği konusunda,
- b. 2017 sosyal bilgiler öğretim programı taslağında farklı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin kullanılabilirliği konusunda Karşılaştırır mısınız?

Ek-3. 2017 Sosyal Bilgiler Taslak Öğretim Programı



**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI**
(İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI	3
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	3
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	4
DEĞERLERİMİZ	4
YETKİNLİKLER	4
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	6
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	6
SONUÇ	7
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖZEL AMAÇLARI	8
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA TEMEL BECERİLER	9
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA DEĞERLER EĞİTİMİ	9
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	10
SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	11
SOSYAL BİLGİLER DERSİ 4, 5, 6 VE 7. SINIFLAR DERS KİTABI FORMA SAYILARI VE EBATLARI	13
4. SINIF KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	14
5. SINIF KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	17
6. SINIF KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	20
7. SINIF KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	23

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar da ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevî kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir.

DEĞERLERİMİZ

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve düşünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkma-eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1) *Anadilde iletişim*: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2) *Yabancı dillerde iletişim*: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de

gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3) *Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler*: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatan-daş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4) *Dijital yetkinlik*: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

5) *Öğrenmeyi öğrenme*: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

6) *Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler*: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

7) *İnisiyatif alma ve girişimcilik*: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

8) *Kültürel farkındalık ve ifade*: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdirdir.

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir.

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda bazı temel gelişim ilkelerine değinmek yerinde olacaktır.

Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir.

Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir.

Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık belirli yönelimlerle karakterize edilir: basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan

soyuta doğru gelişim gibi. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön şart ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de sınıflar düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum bireylerarası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Gelişim hayat boyu sürmekle birlikte bu gelişimin hızı evrelere göre değişkendir. Hızın yüksek olduğu zamanlar gelişim açısından riskli ve kritik zamanlardır. Bu sebeple öğretmenlerin gelişim hızının yüksek olduğu zamanlarda öğrencinin durumuna daha duyarlı davranması beklenir. Söz gelimi ergenlik dönemi kimlik edinimi için kritik dönemdir ve eğitim bu dönemde kimlik edinimini destekleyici sosyal etkileşimleri artırır ve yönetir.

Elimizdeki programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçtiğimiz üzerine bilgi vermek de yerinde olacaktır. Bu bağlamda:

- Farklı ülkelerin son yıllarda benzer gerekçelerle yenilenip güncellenen öğretim programları incelenmiş,
- yurt içinde ve yurt dışında eğitim öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükûmet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından geliştirilen anketler aracılığıyla öğretmen ve yöneticilerin programlar ve haftalık ders çizelgelerine yönelik görüşleri toplanmış,
- illerden gelen her bir branşla ilgili zümre raporları incelenmiş,
- branşlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ve elektronik ortamda erişime açılan anket verileri derlenmiş,
- eğitim fakültelerimizin branşlar ölçeğinde hazırladıkları raporlar incelenmiş,

bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilip güncellenmiş ve yenilenmiştir. Programların uygulanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla topyekûn geçilecek ve sonrasında yapılacak izleme değerlendirme sonuçlarına göre yine gerekli güncellemeler yapılacaktır. Böylelikle programlarımızın gelişmelerle ve bilimsel, sosyal, teknolojik vb. ihtiyaçlarla koşutluğunun sürekliliği sağlanmış olacaktır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki becerilerin kazandırılması da amaçlanmaktadır. Amaçlarda ifadesi olan ve TYÇ. ile de uyumlu olarak bu ders kapsamında öğrenilecek beceriler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi düşünme
13. İş birliği	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır:

1. Adalet	10. Estetik
2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	13. Saygı
5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Duyarlılık	17. Vatanseverlik
9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi beklenmektedir.

1. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.

2. Kazanımların gerçekleştirilmesinde “yerellik, güncellik, disiplinler arası, yansıtıcı sorgulama, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, zaman-süreklilik-değişim ve esneklik” gibi Sosyal Bilgiler öğretiminin temel ilkeleri dikkate alınmalıdır. Vurgulanan bu ilkeler açısından gerektiğinde işleniş sürelerinde değişiklik yapılabilir.

3. “Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

4. Program'da değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.

5. Program'da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanlışlarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.

6. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.

8. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, musiki, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir.

9. Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.

10. Son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yeni durumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siber dolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir.

Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili bilgi, beceri ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden disiplinler arası bir yapıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı aşağıda sıralanan 7 öğrenme alanı çerçevesinde yapılandırılmıştır.

Öğretim programının içeriği burada sıralanan öğrenme alanlarına göre düzenlenmiştir. Ders kitabı yazarları, ünitelerin çerçevesini bu öğrenme alanlarına göre düzenlemeli ancak öğrenme alanlarının kapsam ve içeriğine uygun olarak her bir sınıf düzeyindeki ünitelere farklı bir ad vermelidir.

Birey ve Toplum

Temel olarak “ben” ve “biz” olma süreçlerini içeren bu öğrenme alanında sosyal bilimlerden psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikolojiye odaklanılmakla birlikte disiplinler arası bir yaklaşım da benimsenmiştir. Buna göre öğrenciler, “ben” ve “biz” olma süreçlerini etkileyen mekânsal, tarihî ve kültürel faktörleri de değerlendirme imkânı bulacaklardır.

Kültür ve Miras

Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

İnsan yaşamı için gerekli mekânsal temel bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bu öğrenme alanı, temelde coğrafya odaklıdır. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile insanın çevresi ve etkileşimini tanımak, bu konuda çeşitli beceri ve değerleri kullanarak bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlamak ve geleceğe yönelik bireysel ya da toplumsal bakış açısı kazandırabilmek amaçlanmaktadır. İnsan, yer ve çevre etkileşimi, geniş ve renkli bir yelpaze oluşturur. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sonucunda insanlar tüm dünya ile iletişim kurabilmekte, bu sayede etkilemekte ve etkilenmektedirler. “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı sayesinde Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Öğrenciler bu alana, basitten karmaşığa, yakından uzağa ve bulunduğu yerden çevreye doğru açılan ve gittikçe kompleks bir hâl alan bir yaklaşım ile dâhil edileceklerdir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanında öğrencilerden; yenilikçi, eleştirel ve bilimsel düşüncenin bilim ve teknolojiye gelişmelerin temeli olduğunu; bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerisi edinmeleri beklenmektedir. Öte yandan, teknolojilerin günlük hayatla ne derecede ilişkili olduğunu öğrenirken bazı teknolojik ürünlerin doğaya verdiği zararları tartışır. Bilimsel eserlerin yasalarla korunduğunu fark ederek akademik dürüstlük ilkelerini dikkate alır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu öğrenme alanının temelini öğrencilerin girişimci ve bilinçli tüketici becerilerinin geliştirilmesi oluşturur. Ülke ekonomisinde kaynakların sınırlı olduğunu kavramaları, mevcut kaynakları korumak gereğinin önemine inanmaları, kendi ekonomik yaşantısını diğerlerinininkiyle karşılaştırarak farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaları, yaşadığı yerin ekonomik koşullarını inceleyip bu koşulları geliştirmek için çaba göstermeleri beklenmektedir. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, ekonomiyle ilgili konuların tipik temasıdır. Öğrenciler üretim, dağıtım ve tüketim ile ilgili temel kavramları öğrenir. Öğrencilerin meslekleri tanıyarak ilgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği özellikleri bilmesi hedeflenmiştir.

Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanı sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde etkin vatandaşlık kavramına odaklanmaktadır. Öğrencilerin, grup, kurum ve sosyal örgütlerin nasıl oluştuğunu; onları etkileyen ve kontrol eden mekanizmaları; bunların bireyleri ve kültürü nasıl etkileyip kontrol ettiklerini ve varlıklarını nasıl sürdürüp değiştirdiklerini bilmesi önemlidir. Bu konuda elde edilen bilgiler ışığında, öğrenciler “Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nedir? Grup, kurum ve sosyal örgütlerden ben nasıl etkileniyorum? Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişir? Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?” sorularına cevap verebilmelidir. Toplum yaşamında doğacak sorunların en önemli güvencesi olarak örgütlü bir devlet gücünün varlığını kavrarlar. Toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenliğin kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler. Toplumsal hizmetlere ve değişik resmî etkinliklere katılma yollarını öğrenerek yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrarlar.

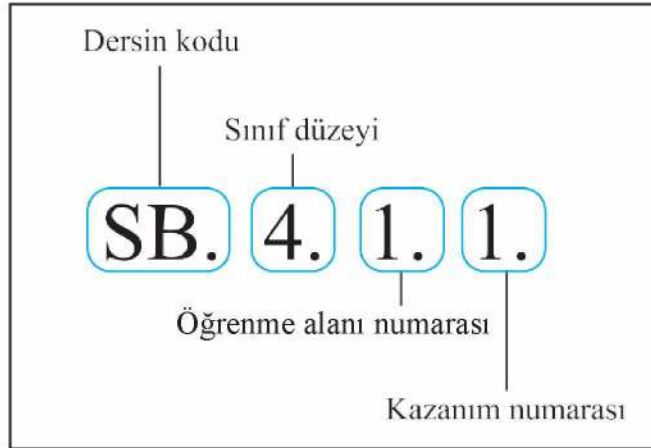
Küresel Bağlantılar

Günümüzde inançlar, fikirler, insanlar, sermaye, bilgi, teknoloji, kültürel ve siyasi sınırları aşarak küresel boyutta hareket hâlinindedir. Böyle bir dönemde devletler de kendisi dışındakilerle bir yandan iş birliği yaparken diğer taraftan rekabet etmektedirler. Öğrencilerin bu ilişkileri kavrama ve değerlendirme konusunda bilinçli olmaları gerekmektedir. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ile gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin ve sorumlu Türk vatandaşları yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları ve Süreleri

SINIFLAR	4. SINIF			5. SINIF			6. SINIF			7. SINIF		
ÖĞRENME ALANI	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati	Kazanım	Süre Oranı (%)	Ders Saati
BİREY VE TOPLUM	5	11,1	12	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1	12
KÜLTÜR VE MİRAS	4	13	14	5	16,6	18	5	20,4	22	5	27,8	30
İNSANLAR, YERLER VE ÇEVRELER	6	18,5	20	5	16,6	18	4	13	14	4	13,9	15
BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM	5	14,8	16	5	13	14	4	11,1	12	4	11,1	12
ÜRETİM, DAĞITIM VE TÜKETİM	5	16,6	18	6	16,6	18	6	16,6	18	6	13,9	15
ETKİN VATANDAŞLIK	4	13	14	4	11,1	12	6	14,8	16	4	11,1	12
KÜRESEL BAĞLANTILAR	4	13	14	4	13	14	4	13	14	4	11,1	12
TOPLAM	33	100	108	33	100	108	34	100	108	31	100	108

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar, öğrenme alanlarına göre numaralandırılmıştır. Aşağıda dersin kodu, sınıf düzeyi, öğrenme alanı numarası ve kazanım numarasına örnek verilmiştir. Kazanımlarla ilgili sınırlamalar ve açıklamalar kazanımı izleyen satırda ifade edilmiştir.



Dersin Adı	En Fazla Forma Sayısı*	Ebadı
Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf	13	19,5 cm ve 27,5 cm
Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf	13	19,5 cm ve 27,5 cm
Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf	18	19,5 cm ve 27,5 cm
Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf	19	19,5 cm ve 27,5 cm

*En fazla forma sayıları yazılmıştır. Hazırlanacak Ders Kitabı daha az forma sayılarında da olabilir.

Bu öğrenme alanı işlenirken saygı ve sorumluluk gibi değerlerle kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile empati kurma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.1.1. Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

Resmî kimlik belgesini inceleyerek bu belgenin içerdği bilgiler açıklanır.

SB.4.1.2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.

Öğrencinin kendi hayatında önemli gördüğü (doğum, ilk konuşma, okula başlama vb.) olayları kronolojik olarak sıralaması sağlanır.

SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır.

İlgi ve istekleri doğrultusunda okulunda veya yakın çevresindeki eğitsel sosyal etkinliklere katılması için teşvik edilir.

SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.

Farklı yeteneklere, beğenilere ve kişilik özelliklerine sahip bireylerin yanı sıra dezavantajlı (engelli, yoksul, devlet bakımına muhtaç veya kronik sağlık sorunları yaşayan) bireylerin durumlarına da değinilir.

SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.

Bu öğrenme alanı işlenirken aile birliğine önem verme, kültürel mirasa duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerle kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.

SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.

Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihî bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.

SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.

SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.

Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.

Bu öğrenme alanı işlenirken doğal çevreye duyarlılık değeriyle mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Yönler ile doğal ve beşerî unsurlara yakınlık, uzaklık açısından konum analizi yapılır. Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir.

SB.4.3.2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.

Sığınak, acil toplanma yeri, acil çıkış ve diğer güvenli alanlar kroki üzerinde gösterilir.

SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.

Öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımları sağlanır.

SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.

Gözlem yapma süresi, farklı hava olaylarının gözlemlenmesine imkân verecek şekilde belirlenir. Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulur.

SB.4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

Türkiye'nin Siyasi ve Fiziki Haritası öğrencilerle birlikte incelenir.

Bu kazanım işlenirken şiir, hikâye, destan gibi edebi ürünlerden yararlanılır.

SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.

Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir.

Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik ve doğal çevreye duyarlılık gibi değerlerle değişim ve yenilikçilik gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.

SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır.

Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir.

SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.

SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.

Örnek girişimciler ve onların başarı öyküleri üzerinde durulur.

SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.

Teknolojik ürünler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir.

Bu öğrenme alanı işlenirken sorumluluk ve tasarruf gibi değerlerle öz denetim, karar verme ve finansal okuryazarlık gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.

Kaynakların sınırlılığı, fayda ve maliyet dengesi göz önüne alınacaktır.

İstek ve ihtiyaçların birbirinden farklı olduğu vurgulanır.

SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır.

Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.

SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.

SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.

Öğrencinin ailesi ile beraber örnek bir bütçe miktarı üzerinden gelir gider tablosu oluşturması sağlanır.

Yöresel ve sosyo-ekonomik şartlar ile ailelerin gelir düzeyleri dikkate alınır.

SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.

Sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması gerektiği vurgulanır.

Bu öğrenme alanı işlenirken sorumluluk ve bağımsızlık gibi değerlerle iş birliği, sosyal katılım ve karar verme gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki maddeler ele alınır.

SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.**SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.****SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.**

Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir.

Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir.

15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık ve saygı gibi değerlerle araştırma ve empati gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.

Araştırdığı bir ülkenin önemli özelliklerini görsel materyaller kullanarak sınıfta tanıtması sağlanır.

SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.**SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.**

Görsel ve yazılı iletişim araçları ile kültürel unsurlardan kıyafet, yemek, oyun, aile ilişkileri gibi konular üzerinde durulur.

SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik, aile birliğine önem verme ve sorumluluk gibi değerlerle sosyal katılım becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.

SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.

SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.

Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır.

Görev ve sorumlulukları yerine getirirken planlı çalışmanın önemi üzerinde durulur.

Kişisel zamanını planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlar ile nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate almanın önemine değinilir.

SB.5.1.4. . Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.

Bu öğrenme alanı işlenirken estetik ve kültürel mirasa duyarlılık gibi değerlerle Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.

SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.

SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.

SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.

SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.

Gündelik hayatta yerleşmiş kültürel unsurların sürekliliği ve değişimi üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken doğal çevreye duyarlılık ve dayanışma gibi değerlerle harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı ve gözlem gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.

Harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Ölçek türlerine ve hesaplamalarına girilmez. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur.

SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.

SB.5.3.3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.

Yaşadığı yer ve çevresinin bitki örtüsü detaya girilmeden ele alınır.

Nüfusun dağılışına etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir.

SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.

SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.

Bu öğrenme alanı işlenirken dürüstlük, çalışkanlık ve bilim etiği gibi değerlerle öz denetim ve dijital okuryazarlık gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.

Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.

SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.

Mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.

SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.

Bilimsel düşünmenin önemine vurgu yapılır.

SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.

Yapılan çalışmalarda yararlanılan kaynakları göstermenin ve kaynakların aslını korumanın önemi üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken sorumluluk değeriyle iş birliği, yenilikçilik, girişimcilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.

Ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.

SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.

SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.

Ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri üzerinde durulur.

SB.5.5.4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.

SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.

Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir.

Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir.

SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük ve bağımsızlık gibi değerlerle araştırma ve sosyal katılım gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.

Günlük yaşantısında karşılaştığı kurumlar ele alınarak bu kurumların yurttaşların haklarını koruma ve geliştirme, vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma ve onların ihtiyaçları ile güvenliklerini sağlamaya yönelik sorumlulukları olduğu vurgulanır.

Çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırılması sağlanır.

Kazanım kapsamında e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere değinilir.

SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.

Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurulların görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar aldıkları ve bu bağlamda karar verme becerilerini kullandıkları belirtilir.

SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.

Temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulur.

SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değeriyle araştırma ve yaratıcılık gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.

Tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyet alanlarından uygun olanlara değinilir.

SB.5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.

SB.5.7.3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.

Farklı ülke toplumlarının birbirini daha yakından tanımasının, kültürel zenginliklerini görmesinin ve karşılıklı ön yargılarını fark etmesinin sağladığı kazançlar üzerinde durulacaktır.

SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.

Ülkemizden ve dünyanın farklı ülkelerinden örnekler seçilerek ortak mirasın anlamı üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken dayanışma ve yardımseverlik gibi değerlerle eleştirel düşünme ile zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.

SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.

Din, dil, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.

SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.

Farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örnekleri incelenir. Toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyoekonomik gruplara mensup olanlar ile farklı etnik, dinî ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerektirdiği üzerinde durulur.

SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.

SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değeriyle zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanılır.

SB.6.2.2. İslamiyet'in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.

SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.

SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.

Türkiye Selçukluları Dönemi'nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu'nun yurt edilme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır.

SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.

Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.

Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik ve doğal çevreye duyarlılık gibi değerlerle mekân algılama ve harita okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.

Jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye'nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.

Türkiye'nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır.

SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.

Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.

SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik değeriyle yenilikçilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.

Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimleri oluşturan disiplinler tanıtılır.

Türkiye'deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir.

SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.

SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.

SB.6.4.4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.

Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik, doğal çevreye karşı duyarlılık ve sorumluluk gibi değerlerle girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.

Kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır.

SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

Yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların önemi vurgulanır.

SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.

SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.

SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.

SB.6.5.6. İlgili duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.

Bu öğrenme alanı işlenirken eşitlik değeriyle eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile politik okuryazarlık becerilerinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.

SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.

SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.

Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır.

SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.

Kazanımın işlenmesi sırasında 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ele alınır.

SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.

SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değeriyle araştırma ve eleştirel düşünme gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.

SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.

Konu kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınır.

SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasal, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.

SB.6.7.4. Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.

Kültürümüze ait olmayan unsurların, medya araçları yoluyla toplum hayatını nasıl etkilediği fark ettirilir.

Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük ve sorumluluk gibi değerlerle iletişim ve medya okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.

SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.

SB.7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.

Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.

SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.

Özel hayatın gizliliği, düşünceleri açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişki ele alınır.

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık ve estetik gibi değerlerle kanıt kullanma becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.

Kuruluştan İstanbul'un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî, ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.

SB.7.2.2. Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.

Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.

SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.

Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.

SB.7.2.4. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.

Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.

Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük değeriyle kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.

Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili verileri yorumlanır.

SB.7.3.3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.

SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik ve özgürlük gibi değerlerle zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.

Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur.

SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.

Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. el-Harezmi, Fârâbi, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.

SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.

Matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanunun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır.

SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.

Bu öğrenme alanı işlenirken dayanışma, dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerlerle araştırma, değişim ve sürekliliği algılama ile zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.

SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.

Kızılay ve Yeşilay gibi kamu yararına çalışan yarı resmî kurumlar ile vakıf ve derneklerin çalışmalarına değinilir.

SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıır.

Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.

SB.7.5.5. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.

Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır.

SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken barış değeriyle problem çözme becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.

Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.

SB.7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.

TBMM'nin açılması, Cumhuriyet'in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.

SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.

SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.

Demokratik toplumlardaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır.

Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.

Bu öğrenme alanı işlenirken barış ve saygı gibi değerlerle iş birliği, problem çözme ile kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.

SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.

SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.

SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.

